

Centre for Studies in Social Sciences, Calcutta

Documentation of rare Assamese books in collaboration with Assam Sahitya Sabha, Jorhat and the Ford Foundation: microfilmed and digitised in October 2006

Record No: 2006/165	Language of work: Assamese	
Author (s) / Editor(s): ✓ Lakshinam Bezbaruah		
Title: ৰাণী		
Transliterated Title: Rāṅhāi		
Translated Title:		
Place of Publication: Kolkata (Calcutta)	Publisher: A Editor .	
Year: 1913, 14, 15, 16, 17, 18	Edition:	
Size: 21 cms	Genre: Magazine	
Volumes: IV, V, VI, VII, VIII	Condition of the original: Brittle .	
Remarks: ১। ২। ১st 2 volumes reprinted in the year 1999.		
Holding institute: Assam Sahitya Sabha, Jorhat	Microfilmed and digitised by: Centre for Studies in Social Sciences, Calcutta, 2006.	
Microfilm Roll No:	From gate:	To gate:

৭৮. সম্ভৱ বচন

প্ৰথম সমস্যা

বিষয়

সিদ্ধি

সম্ভবাদকৰ চৰা
আবৰ

২
৭

কৃষ্ণাবৰ বৰুৱাৰ আশ্ৰিত ~~হাস্য~~ হাস্য

২৫

সুপাৰ

৬৩

বৰ্ষু যান্ত্ৰিকী

৬৭

অসমীয়া ভাষাৰ কেৰোণ

৬৮

বাটচৰা

৪২

বিদায়

৪৪

চেল্লাৰ বহন্য

৪৫

আজ্ঞাৱত বুদ্ধত্বীৰ চৰ্চা

৫০

কবি-স্ৰাণ

৫৪

সোৱা কিতাপ

৫৬

বেলি-ফুল

৫৬

সপ্তম বছৰ, আঘোণ] বাঁহী । [১৮৩৭ শক, ১ম সংখ্যা ।

সম্পাদকৰ চৰা ।

ও বোদেবোমো বোহপুত্ৰ বো বিখং ছুবনমাৰিবেশ ।

য ওবধিযু বো বনস্পতিসু তশৈ দেবায় নমোনমঃ ॥

উপনিষদ আৰু ঈশ্বৰ-প্ৰতিপাদক দৰ্শনে ঈশ্বৰৰ স্বৰূপ নিৰ্ণয় কৰিবলৈ ছুটা বাট অৱলম্বন কৰে,—অথৰ আৰু ব্যতিবেক । এই ছুটা বাটৰ যাত্ৰী মূলতঃ দুভাগ—এভাগে এটা বাটেদি, আন ভাগে সিটো বাটেদি যাত্ৰা কৰে; কিন্তু দুই ভাগৰে উদ্দেশ্য একে,—ঈশ্বৰপ্ৰাপ্তি বা more correctly ঈশ্বৰৰ স্বৰূপ নিৰ্ণয় । দুই বলৰে বাট লৈহে মতান্তৰ আৰু দন্দ ৰবিয়াল, উদ্দেশ্য লৈ নহয়; অথৰ বাটেদি যোৱাসকলে কয়—এক ঈশ্বৰেই সৰ্বব্যাপক হৈ আছে, গোটেই বিশ্বব্ৰহ্মাণ্ডই ঈশ্বৰ; পশু পক্ষী জল আকাশ পৃথিবী সকলো পদাৰ্থতে সকলোতে ঈশ্বৰ অক্ষুপ্ৰবিষ্ট হৈ আছে; ভূমি ঈশ্বৰ, মহি ঈশ্বৰ, তেওঁ ঈশ্বৰ, গোটেই জগৎ বিশ্বব্ৰহ্মাণ্ড ঈশ্বৰ । ব্যতিবেক বাটেদি যোৱাসকলৰ মূলমন্ত্ৰ “নেতি” “নেতি”—অৰ্থাৎ ঈশ্বৰ এইটো নহয়, সেইটো নহয়, এনে নহয়, তেনে নহয়, মূল নহয়, অণু নহয়, হৃদয় নহয়, দীৰ্ঘ নহয়, ইত্যাদি ইত্যাদি । দুই বাটৰ বাটৰুৱাই নিজৰ নিজৰ মত, দৰ্শন আৰু তৰ্কশাস্ত্ৰৰ অকাটা যুক্তিৰে প্ৰমাণ কৰে । কিন্তু স্বৰূপাৰ্থত এই দুই বাটৰ বাটৰুৱাৰ কোনো মতেই চূড়ান্ত মত নহয় । কাৰণ অকলশৰীয়াতকৈ প্ৰত্যেকটো মতেই অসম্পূৰ্ণ; কিন্তু হয়ো মিলি হলে, সম্পূৰ্ণ । ঈশ্বৰ সৰ্বব্যাপক আৰু সকলো, আৰু সকলো নহয়ও । ঈশ্বৰক সৰ্বব্যাপক আৰু সকলো বুলিলে, তেওঁৰ বাহিৰে আন একো নাই বুলিলে তেওঁৰেইহে সকলো হৈ থাকে, আনলৈ অৰ্থাৎ তেওঁৰপৰা সৃষ্টি পদাৰ্থলৈ আৰু সৃষ্ট পদাৰ্থৰ কোনো কাৰ্য্যলৈ ঠাই নেৰাকে; তেতিয়া duty আৰু responsibility কৰ্তব্য আৰু দায়িত্ব, সৃষ্টিকৰ্তা আৰু সৃষ্টি এইবোৰ একেবাবেই মিলি একেটা হৈ যায়; কাৰণ এনে হৰট লাগিব, নহলে জগৎ ব্ৰহ্ম অৰ্থাৎ ঈশ্বৰৰ

সর্বভূতময়্য বাব,—যিটো অসম্ভব। আন কালে ঈশ্বর এইটো নহয়, সেইটো নহয় হলে ঈশ্বর সীমান্বত ঋণ হব; ঈশ্বরকে সেইটো conception অসম্ভব। এতেন্কে ঈশ্বর সর্বস্বপ্নং আক্ৰ সর্বময়। এটা মতে ঈশ্বরক সকলো অর্থাৎ ঈশ্বরক বাহিবে আন একো নাই কবে, আনটোবে ঈশ্বরক ঋণ সীমান্বত কবে। তর্কশাস্ত্র, যুক্তি আক্ৰ দর্শন শাস্ত্রমতে ছুইটা যোবাটো অসম্ভব অবস্থা। “ক” “ব” নহয়, “ব”ও “ক” নহয়। “ক” যদি “ব” হয়, তেন্তে “ব”ও “ক” হব আক্ৰ “ক” যদি “ব” নহয় “ব”ও “ক” নহয়। “নাইত” “আছে” হব নোবাবে, “আছে”ত “নাই” হব নোবাবে। কিন্তু ঈশ্বর “ক”ও, “ব”ও, অবচ “ক” “ব” নহয়, “ব” “ক” নহয়। ঈশ্বর “আছে”তো “নাই”, “নাই”তো আছে। এইদেখি আমাব তর্ক যুক্তি দর্শনক সহায় লৈ ঈশ্বরক পাব নোবাবি বুলি জ্ঞানী সাধুবে কৈছে—“যতো বাচো নিবর্তন্তে অপ্ৰাপ্য বনসা সহ”।

‘যিটো ব্রহ্ম নোহে তর্কগোচর।

নপাবে বচনে মনে ওচর।”—শঙ্করদেব।

তেজ্ঞে আমি দেখিলে। যে আমাব ordinary sense জ্ঞান-ইন্দ্রিয় বি আছে তাবে ঈশ্বরক জানিব নোবাবি, ঈশ্বর তাব অগোচর; তেওঁক জানিবলৈ transcendental logic লাগে যি logic আমাব উদ্ভাবিত logic শাস্ত্রর ওপবত। এই logicএ “ক”কো “ব” বোলে, “ব”কো “ক” বোলে, আক্ৰ “আছে”ত নাই প্রমাণ কবে, “নাইত” আছে প্রমাণ কবে। ঈশ্বরক জানিবলৈ super-sense অজ্ঞাতীয় লাগে। সেই sense হৈছে আত্মপ্রত্যয়, আত্মমুহূর্তি (intuition);—সাধকসকলে তাবেহে তেওঁক জানিছিল, আমিও সকলোবে তাবেহে তেওঁক যি অলপ জানিব পারিছে। আক্ৰ পারবে। এই Super sense আমাব সকলোবে আছে, কিন্তু আমি তাবি নেচাই হে তাক ভালকৈ নেদেখো। উদাহরণরূপে দেখা যাওক;—মই মোব এই হাতক কাপটো (যিটোবে এই প্রবন্ধ লেখিব লাগিছো) দেখিছো, জানিছো; মই কিন্তু কাপটো নহওঁ, কাপটোও মই নহয়; ছুরো সূত্রীয়া। কিন্তু মই কাপটো জনা মানে কাপক ingredients material আক্ৰ composition অর্থাৎ গঠনক সকলোবোব পদার্থ আক্ৰ সজুনি মোব ভিত্তবত আছে, বি-

বোবক প্রতিবিধ বা ছাঁ মই কাপটোত দেখিছো। যদি মোব ভিত্তবত সেক্কা বোব নাথাকিলহে তেন, কাপটোব প্রতিবিধ মোত আক্ৰ মোব ভিত্তবত ঋক্কা কাপক নিচিনা ingredients বস্ত বা বস্তবোবক প্রতিবিধ মই কেতিয়াও নেদেখিলোহে তেন। মই যেতিয়া ময়িম, অর্থাৎ কাপত ঋকাব নিচিনা বস্ত যেতিয়া মোব ভিত্তবতপবা যাব বা নাটকিয়া হব, তেতিয়া আক্ৰ মই কাপটো নেদেখো। যি বস্ত যাব ভিত্তবত নাই, সেই বস্তক প্রতিবিধ বাহিবক তেনে বস্তর ওপবত নপবে বা পবিব নোবাবে, অথবা বাহিবক সেই বস্ত মোব ভিত্তবত reflected প্রতিভাত নহয়,—সেই বস্ত মোব আগতে থাকিলেও। অনেক ভাল বিজ্ঞ বুদ্ধিমান লোকসকল দেখা গৈছে যে তেওঁলোকে music সঙ্গীত appreciate কবিব অর্থাৎ বুদ্ধিব নোবাবে, কবিতা বুদ্ধিব বা তাব মর্থ আক্ৰ স্বল্প সৌন্দর্য্য ধর্মস্বন্দ কবিব নোবাবে। ইয়ার কাবণ কি? তাব কাবণ এইহে, যে সেইজনক ভিত্তবত সঙ্গীত music বা কবিতাব Poetryর ingredients বস্ত নাই বা ইমান crude অপবিদ্যুট অবস্থাত আছে, যে তাত এই বাহিবক সঙ্গীতী আক্ৰ কবিতা প্রতিভাত বা প্রতিফলিত নহয় বা ভালকৈ নহয়নি; মাহুহব অন্তবত যি আছে সি হে বাহিবত আছে, অন্তবত যি নাই বিশ্বকান্ততো তেওঁলৈ সি নাই; এই দেখি কথাত কয় ‘যি নাই বঁটাত; সি নাই বিশ্বকান্তত।’ কবি ওহর্ড্‌ওহর্ডে এটা বন-পাত লৈ তাকে চাই তাবে তাবত মজিছিল; তেনে বনপাত তুমিও দেখিছা, ময়ো দেখিছোঁ, কিন্তু আমাব মনত সি তেনে ভাবোষণ নকবে কিয়? তাব কাবণ সেই বনপাতত যি তাবক তবদ, যি সৌন্দর্য্যর উৎস, শিল্প চাতুর্য্য আছিল; ওহর্ড্‌ওহর্ডেব মনতো তেনে আছিল, তাত তাব প্রতিবিধ পবিলাতে সি সযুক্তক হৈ উঠিল। চৈতন্যদেবে নীল সযুক্ত দেখি তাকে নীল সযুক্ত বুলি উন্নত হৈ উঠিল কিয়? তুমি আমি নহওঁ কিয়? কাবণ তেওঁক অথব বৃন্দাবনক ঋক্কাগীসাবে প্রাগ্ৰত আক্ৰ বিকশিত আছিল। কোনো কোনো মাহুহ বস্তাবতে সকেবপবা ঈশ্বর বিশ্বাসী আক্ৰ ঈশ্বরক ভক্তিমান ছাক কোনো নহয়। ইয়ার কাবণ অন্তবত ingredients বস্তর গঠন, প্রাচুর্য্য অপ্ৰাচুর্য্যক তাবতম্য অহুসাবে হয়; অরন্ত্রে heredityর অর্থাৎ পিতৃপিতামহ

ক্রমত পোতা বস্ত্র আক ক্রমতঃ হাত নিষ্কর অনেক পৰিমাণে তাত আছে। কাপ জড় কিন্তু মই চেতনাপূৰ্ণ। ইয়াতে বুঝা গল যে জড় আক চেতনা হয়ো একেবাবেই বিতৰ্ক বস্ত্র নহয়, জড়তে চেতনা অল্পপ্রতি চেতনান্তে জড়। সেইদেৰি ঈশ্বৰ সৰ্বভূতত সৰ্বপদাৰ্থত। জগৎ সেইদেৰি ব্ৰহ্ম বা ব্ৰহ্মস্বয়। কিন্তু আন পিনে চেতন্যও সুকীয়া জড়ও সুকীয়া। এতিয়া তেত্তে দেখা গল, যয়ো কাপ, কাপো মই। এইটো চেতন্য আক জড় পদাৰ্থৰ স্বত্ব। জড় আক জড়ৰ স্বত্ব laboratoryৰ chemistryৰ বসায়ন শাস্ত্ৰৰ প্ৰক্ৰিয়াই আক আমাৰ শোৰাবোৱা আদি প্ৰচলিত কাৰ্য্যত ব্ৰহ্মা chemistryৰ প্ৰক্ৰিয়াই আমাক দিনে সততে দেখুৱাবই লাগিছে। মই আক মোৰ ঘৰৰ আগৰ আমগছ আক কঠালগছজোপাৰে সম্পৰ্ক চোৱা। মই প্ৰথমতে আমজোপা দেখিলোঁ; তাৰ মানে, মই মোৰপৰা ওলাই গৈ আমজোপা পাৰ্শ্বগৈ, পাই আমজোপাৰ গঢ় গতিৰ ছু ততালিকে লৈ আহি মোৰ ভিতৰত বক্ৰা আমগছৰ নিচিনা পদাৰ্থৰ আগত দিলোঁহি, তাত চাইবো সন্মিলন ঘটিল, আক বাহিৰৰ আমজোপা তাত প্ৰতিবিম্বিত হল; মই আকোঁ ওলাই গলোঁ বাহিৰৰ আমলৈ, আকোঁ আছিলোঁ ভিতৰৰ আমলৈ; এই যোৱা অথচ circle বস্ত্ৰ মই নিৰবচ্ছিন্নৰূপে incessently কৰিবলৈ ধৰিলোঁ। যিমানবেলি আমজোপা মোৰ আগত পিমান বেলি অলপ ৰাব এই বুঝীয়া বৃত্তত মই বুজিলোঁ। কঠালজোপাৰে সৈতেও মোৰ তেনে কাৰ্য্য চলিল; অৱশ্যে আমোৰে সৈতে simultaneously একে সময়ত নহয়। আমৰ আকৃতি প্ৰকৃতি মই লৈ গৈ কঠালত মিলালোঁ, বিজ্ঞালোঁ, মিলাই বিজ্ঞাই কঠালপৰা যোৱালৈ আনিলোঁ আহিলোঁ, মোৰপৰা কঠাললৈ নিলোঁ গলোঁ, তাৰপৰা আমলৈ আনিলোঁ আহিলোঁ; এই দৰে মই, আন আক কঠালগছ বস্তুলাকাৰে নিজৰ নিজৰ সমল লৈ পৰস্পৰেৰে সৈতে মিলি আত্মীয়তা কৰি চাকত বুজিলোঁ। অৱচ আমি তিনিটি সুকীয়া। আমাৰ logic তৰ্কশাস্ত্ৰ মতে হলে মই আমো আমো নোৱাৰোঁ; কঠালো হব নোৱাৰোঁ, কঠালো আম হব নোৱাৰে, আমো কঠাল হব নোৱাৰে। কিন্তু Transadental logic মতে আমি দেখিলোঁ, যে মইও আম, মইও কঠাল, কঠালো আম, আমো কঠাল। ত্ৰীমত্ৰয়গতত

শোণা—সেই শুকদেবে জগৰ পিছত বাপেকক এৰি গুচি যাওতে, বাপেক ব্যানে “হে পুত্ৰ! হে পুত্ৰ!” বুলি মতাত বাটৰ দুই কাৰব গছে “পিতা” “পিতা” বোলা কথাৰ মানে এই কথা বুজিলে ওলায়। “পুত্ৰোতি” তন্নয়ন্তয়া তববো বধতি ।”

আমি ঈশ্বৰ, ঈশ্বৰ আমাৰ ভিতৰত আছে, জগতৰ সকলোৰে ভিতৰত ঈশ্বৰ আছে, সেইদেৰি আমিও সকলোতে আছোঁ, এনে সিদ্ধান্তলৈ ইয়াৰ পিছত বাহলৈ আক টান নহয়। কিন্তু তথাপি আমি কাৰ্য্যত দেখিছোঁ, আক আমাৰ জীৱনৰ সকলো অৱস্থা সকলো কামতে দেখিছোঁ, যে যদিও আমি পৃথিবীৰ জীৱ আক জড় বস্ত্ৰ দেখিছোঁ, সেইবোৰ সকলোবাবেই আমি সকলোবাবেই আমি আছোঁ, তথাপি আমি ঈশ্বৰ নহওঁ, আমি সুকীয়া এটা এটা গাইগোটা। বৰা ময়েই, গৰ্বৰ ৰেমেবল ময়েই, তেওঁ ময়েই, সেই জনো ময়েই, বনো বায়ন মণি মেধিও ময়েই, আমগছ কঠালগছ ময়েই বাপও কিন্তু সেইবোৰ মই নহয়, আক সেইবোৰো মই নহওঁ। সেইবোৰে খালে মোৰ ভোক মুওতে, সেইবোৰে ঋং কৰিলে মোৰ ঋং হুঠে, সেইসকলে টান পালে মই টান নাপাওঁ, আক মোৰ পেটত চাহপানী এটোপা নিদি, আমগছজোপা আক কঠালগছজোপাৰ গুৰিত মলীয়াই পানী দিলে মোৰ মুখলৈ জোপ নাহি হামি—হেৰুটিয়ে ৰাছে। ইয়াৰ দাবাই কি প্ৰমাণ হয়? এইটোৱেই নহয়নে যে ঈশ্বৰ যেনেইক বিশ্ব ব্ৰহ্মাণ্ডৰ সকলো, সকলোতে যেনেইক তেওঁ ব্যাপি আছে, তেনেইক তেওঁ সুকীয়াও। আমি বাগছবা যদিও, সুকীয়া নহলে যেনেইক আমাৰ জীৱনযাত্ৰা নচলে, ঈশ্বৰো সেইদেৰে সৰ্বব্যাপক সকলো আক বিশ্বব্ৰহ্মাণ্ডৰ যদিও, তথাপি তেওঁ বাঞ্ছন তেনেকুৱা হৈ থাকিলে আমালৈ অৰ্থাৎ মাগুহলৈ কাম নচলে। Panthists-অৰ, “সৰ্বব্ৰহ্মমিদং জগৎ” যেনে স’চা, উপনিষদৰ abstraction “নেতি” “নেতি” ব্ৰহ্মও তেনে স’চা। সৰ্বব্ৰহ্মমিদং জগৎ (conception) বাবা ঈশ্বৰৰ মহিমা উপলব্ধি কৰাৰ বাহিৰে আমাৰ জীৱনৰ কোনো কামত নেলাগে। কিন্তু আনটি দাব্যই হলে আমাক ২৪ খটা কাম দিয়ে। তেতিয়া আমি এক ঈশ্বৰক সুকীয়া জাৰে উপাসনা, তক্ষি, প্ৰাৰ্থনা কৰিবলৈ, তেওঁৰ মহিমা কীৰ্ত্তন কৰিবলৈ, তেওঁৰ তত্ত্ব দাস ইত্যাদি ভাবে তেওঁৰ সেৱা

কবি আয়প্রসাদ আৰু সন্তোষ লভিমলৈ পাঠ। মগতক ব্ৰহ্ম বুলি জাবিলে, (যদিও সেইটো ঠিক ভাবেই,) আমি এইবোৰ একো নাপাঠ; আমি পিয়াহত পানী খাবলৈ গৈ নৈৰ মাৰুত জ'পিয়াই পবিলে তাত বুবিয়ে খৰিম, পিয়াহ শুচাব নোবাবোঁ, কিন্তু তাবপবা এচলু বা এবাটি পানী আমি খালেহে আমাৰ পিয়াহ শুচিব। ঈশ্বৰৰ অভিপ্ৰায়ো যে সেইটোহেই অৰ্থাৎ তেওঁক যে সূকীয়াতৈ এক ঈশ্বৰ বুলি আমি সেবা শুভনা কৰিব লাগে—সৰ্বজনগতক ঈশ্বৰ বা ব্ৰহ্ম বুলি নহৰ, সেইটো আমাক আমাৰ সূকীয়াৰ তেওঁ প্ৰদান কৰাতেই স্পষ্ট দেখা গৈছে। এই বাবে বিসকলে সৰ্বদেবদেবী পূজক বুলি নিজক অধিক উদাৰ আৰু শ্ৰেষ্ঠধৰ্ম্মাৱলম্বী বুলি নিজে নিজে গুণবলৈ উঠিব খুজি খ্ৰীশ্বৰদেবৰ Strict একশৰণীয়া ধৰ্ম্মক অহুদাৰ বুলি কটাক্ষপাত কৰি বেছি পণ্ডিতালি দেখুৱাবলৈ যায়, তেওঁলোকৰ কথাব অৱস্থা যে Panthist অৰ্থাৎ সৰ্বজনগতক ঈশ্বৰ তথাবা নিচিনা। তাক সহজতে বুজিব পাৰি—(অথশ্ৰে কিন্তু কাৰ্য্যত তেওঁলোক যে তেনেকুৱা নহৰ, তাৰ আমি লক্ষ প্ৰমাণ দিব পাৰোঁ।)। শৰবদেৱ Visionary সপোনৰ বাজ্যত কুবোতা, আৰু ধৰ্ম্মন বা তৰ্কশাস্ত্ৰৰ তৰ্ক চোবাঠি মাথোন জীৱন মাৰ্গক হল বুলি ভাবোঁতা লোক নাছিল; তেওঁ প্ৰকৃত ঈশ্বৰ তত্ত্ব মহাশাস্ত্ৰক মহাপুৰুষৰ আছিল, তেওঁ সকলো শাস্ত্ৰৰ ধৰ্ম্ম বুজিছিল, আৰু practical আছিল; যিটো কৰিব পৰা যাব, যিটো নাযাব, যিটো সাধ্য, যিটো অসাধ্য, কিটো উচিত, কিটো অহুচিত ভুলকৈ তেওঁ জানিছিল; তেওঁ সাধ্য বেদান্তৰ জায়ৰ সিদ্ধান্ত আৰু তৰ্ক যে পুৰুষাত্মত্বকৈ জানিছিল তাত সন্দেহ নাই। সেইবোৰ স্তৱতমকৈ জানি জনি convinced হৈছে যি ধৰ্ম্ম, যি আচৰণ, যি পুণ্ডা, যি অৰ্জী possible আৰু practical সম্বৰ তেওঁ তাৰ ব্যৱস্থা কৰিছিল। এনে মহোপকাৰী মহাপুৰুষ আমাৰ শৰবদেৱ। আহী, অসমীয়া আহী আৰু আমি তেওঁৰ চৰণত সজ্জিতবেবে প্ৰণত হওঁ।

আবৰ।

‘আবৰ’ বুলি কোনো এটা জাতক প্ৰকৃততে বুজাব নোলাগে। আবৰ শব্দটো বৰিবপৰা হৈছে। আবৰি অসমীয়াত মইমতীয়া ভাবে আক- যেনেকৈ পাই তেনেকৈ ধৰাক বুজায়। আবৰইতে নিজক পাবাৰ বোলে। তাইতৰ ভিতৰত আচলতে তিনি জাতৰ মানুহ আছে যেনে :—পাদাম, মেয়ং, আৰু গালং। এই তিনি জাতৰ আকৌ বহুত খেল আছে। পাদামৰ পেটন, পাৰ্বে, নৰো, ইবাং, জায়ং, তাং, ময়ং, হাই, আপুন, পাৰ, মিনি, মবাং, কুমাং ইত্যাদি খেল; মেয়ঙৰ তাম্বুক, পামাৰ, তালি, তাপাক, ইবিং, মোকিব, তাকু আৰু গালঙৰ বাপিং, বায়েং মিনিং, কাবাং, এতে, এচিং ইত্যাদি। ইয়াৰ উপৰিও আৰু সূকীয়া তিনি খেল আছে যেনে :—পাৰ্জি, কামকাৰ আৰু মিনাং।

পাদামইত মিহং আৰু দিবাঙৰ মাৰুৰ ঠাইত থাকে। ইইতৰ পছিমলৈ পাচিম্বেয়ৰ আৰু পাচিম্বেয়ঙৰ ভাটীলৈ গালংইতৰ দেশ। এইবোৰ ঠাই কেনেকুৱা, তলত দিয়া জনচেৰেক বাট-কোবোৱা বৃষ্টিছ কৰ্ম্ভাৱীৰ লিখাৰ টোকাৰপৰাই বুজিব পাৰি :—

To the west of the Dibong the higher ranges many of their summits covered with snow for the greater part of the year forming the Abor hills extend in a south westerly direction to the west and one lost to view in the distance. The ranges with the exception of the Himalayas are clothed in perpetual snow. The front ranges appear to be of smaller elevation and their summits are also covered with snow in the colder months. Higher ranges up to 12,000 ft are behind these extending with the Himalayas into Thibet. It is known that still higher ranges exist and the snow clad Himalayas are evidence of the fact. The clearances of the Abors can be distinctly seen from the mouths of the Dihong & Dibong—Beresford.

কৰ্ণেল উড গুলে সোৱণশিৱীৰ ওপৰে ধৰা ইয়েলু পৰ্ব্বতৰপৰা আবৰৰ

দেশ চাই দেখিছে—Looking east and north-east towards the so-called and dreaded Abor country so unbroken was the clody sea that it was difficult to believe we were not looking over the plains. So low are the hills forming the watershed in that direction their average height only 4730 ft and the pass from the Miri country must be 1,200 ft lower than those peaks and it was not till the sun asserted its power & the fogs rose & dispersed that we saw all the little unbroken ranges composing the Abor territory through which the Dihong flows.

From Sadiya the ranges to the west & S. W. are too distinct to be visible but in the N. W. they rise to a considerable height where Mount Regam of the Abors towers above the Pasi village. Then there is a sudden fall in the opening of the Dihong the hills diminish to a comparatively small size over which a cluster of remarkable peaks clothed in heavy snow are occasionally to be seen in the clear weather of the winter months. They are very distant. On the opposite side rise a conical mountain. The Abors call it Regam the residence of a Sylvian diety. The range continues to the north overtopped near Regam by a high peaked ridge of 6000 to 7000 ft high obtaining its snowy covering only during the colder months; nearly north the tops are sometimes to be distinguished of a range at a considerable distance which from a more favourable points of view is seen to be a continued line of heavy snow. The opening of the Dibong is marked by a corresponding fall of the hills immediately to the north. Turning to N. E. a more interesting group present itself. The first in our horizon is the turret form to which we have given the name of Sadiya peak.—Wilcox.

জনসাধারণের নিমিত্তে সদিয়াবন্দার দেখা আবর পরমতঃপ্রেরণা দৃষ্ট এটি উপভোগ্য বস্তু। জীবকালি যেতিয়া ইয়ার টিভিবোবত বরফ পবি শুকলা হৈ থাকে তেতিয়া ইয়ার শোভা স্ব চলে।

অতি-শুবি ।

আবরহঁতে কয়—মাহুহ মাজেই এক মাতৃবন্দা জন ধৈছে। মাতৃজনাব চুটা পুতেক আছিল। ববটো ছিকাব-বলীয়া আক সৰুটো ঢোকা বাই হৈল। সৰুটো মাকব বব প্রিয়পাত্র আছিল। মাকে ইয়াকে ভটায়াই লগত লৈ আছিল। পুৰি ভেটি এবাব আগতে মাকজনীয়ে ববটো লবাক কোনকৈ দা কুঠাব গতিব লাগে শিকাইছিল আক এটা কোমোবাবপবা দা কুঠাব কবা সঙ্কলি আক কিছুমান বগা আক আক নীল ববণীয়া মণি দিছিল। তাব পো-নাতি হঁত এইবোব ববত অধিকাৰী হৈছিল। পাদামহঁত ইয়াবে বংশধব। সৰুটোবপবা অসনীয়া বগা-বজলহঁত হল। সৰুটোব বিদ্যা এইবোব মাহুহে পাই শিন্ন বিজ্ঞানব মৌল বৃদ্ধিব পবা হল। ববটোক হবিণাব ছালত বহুত বৃদ্ধ জ্ঞানব কথাও শেবি দিছিল। কিন্তু তাব দুহুঁচিত সেই ছালখন সি পুৰি ঝালে। সেই কাণে আববহঁত একো লেখা-পড়া নজনা হল।

যুজ-বাগব ।

আববহঁতব কটা-চিঙা, ডকা-ইকা দিয়া কথা কোম্পানীব দিনব আগলৈকে কতো পোবা মেযায়। বব তাহাঁতব সমাজব আক দেশ চলোয়া বব হৃদব নিয়মকাববন কথাহে যতে ততে শুনিবলৈ পাও। তাহাঁত বব আশুঅভিমানী সেই কাববেই চুব ডাকাইট কবটো তাহাঁতব মানত লণু হোবা কথা। আনাব এই কথা কোম্পানীব কর্তৃপক্ষব কাগজ-পত্রইও সৰ্ব্বন কবে। "The Abors are far the best disposed of the hill tribes, though the most powerful and never known to commit an act of unprovoked ravage or outrage on the villagers or plains." ১৮২৬ চনত তাহাঁতব বেশলৈ কেবালানো ইংবালক যাবলৈ লহুযতি দিছিল। ১৮৪০ চনত বায়তীহঁত বিজোহী হোবাত আববে ইংবালকহে সহায় কবিছিল। কিন্তু বিথম কালব গতিত আববেইহে এতিয়া আনামব উত্তব পূব সীমান্তব ইংবালকব প্রধান বৈবী হল।

১৮৪৮ চনত কিছুমান কচাৰী সোণোৱালক হবি নিয়াত কেপ্টেইন ভেছ আবববে বেশলৈ গৈ তেওঁ গাবত জুই দি তাহাঁতক শান্তি দিয়াত তাহাঁতে হবি

নিয়া মাল্লুহ কিত্যাক উলিয়াই দিলে। কেপ্তেইনজন খুবি আর্হোতেও একো বাধা পাপা নাছিল। ইয়াবপবা বছর চেবকটল সকলো কথা চোটা পবি আছিল। ১৮৫৮ চনত কিছুমান বিহীয়াই আববব দেশবপবা একো কব নোশোপোবাতক মনে মনে গুচি অহাত বিহীয়াইতে নতুনকৈ পতা গাবঁত আববে আহি কটা ছিঙা কবে। কেবাঙব মেয়র্হেতেই এই কাণ্ড কবিলে বুলি চোতা হল। এদল ইংবাজ সেনাই তাহাঁতক পিছে পিছে বেদা দি। কিন্তু ছুথব কথা যে এই দল এনেই উত্ততি আহিব লগা হল। তাহাঁতে কেবাং নেপালগৈষ যে কোনো এটা আববকো লগ নেপালে। একোকে কবিব নোবাবি সেনাকল ডিবুকলৈ উত্ততি আছিল। পুনব আক এটা আগব বাবতকৈ ডাঙব ফৌজ পঠিয়াবলৈ বো-বা কবিলে। এই ফৌজবো প্রায় একে গতিয়েই হল। ইও শোবাঙব গোছকে পাব নোবাবিলে। আদর্ঘাটেতে এটি গোবাং সেনা, কুলি মানিব বাহিববও ৩টা দেশী চিপাহী হানি পবিলত তেওঁলোক অহা বাট ধবিবলৈ বাধ্য হল।

এই দবে বাবে বাবে ইংবাজব সেনাই তাহাঁতব দেশব গুচন সীমাও চাপিব নোববা দেখি আববহঁতে বোলে 'তহঁতক কি কবিব পারোঁ চাবি' বভাব ধবিলে আক বোলে তাহাঁতব দেশব সীমা ভৈয়ানব ফালে বহাঁলে। কথা ইমান গুরুতব হল যেতিয়া পুর্গণিদেয়া দাতি কাববীয়া ঠাইবোবব শান্তি বন্ধা কবিবলৈ বব চোকা ব্যবস্থা ইংবাজে কবিব লগায়াত পবিল। ইংবাজে সেই অহুসবি ১৮৫৯ চনত ৩৭৬টা চিপাহীবো এক কোঁজ ১২ পাউণ্ড ছুটা ববটোণ (12 Pound Howitzers) লগত লৈ আববব বিকছে বুক্ বাত্রা কবিলে। পাচি আক কিংকং গাঁও ছুখন টোপেবে উবাই পঠিয়ালে। আবব হঁতে ৯ কি ১০টা কোঁঠ মাঝিছিল। তাবপবা তাহাঁতে বব বুলিছিল; ইংবাজব সেনাক এবোজকে আগ বাঁবিব নোববাকৈ বৈছিল। এই বুলত ইংবাজব সেনা এটা মবিল আক ৪টা আহত হল। কিন্তু শেষ ফল কি হলগৈ আদি একো মেজানো। ইমানকে আদি বুক পাওঁ যে ১৮৬১ চনত মেয়র্ঘোব বৈবী হৈ ব্রহ্মপুত্রব দক্ষিণ পাবে বন্ধা এখন বিহীয়া গাবঁত পইমাল কবে। ইংবাজ বাহাদুরে কাখে ২ এশাবী কোঁঠ মাঝিবলৈ সংকল্প কবিলে। আবব হঁতে ইয়গতে ভয় বাই হেনো শান্তি হাপনব প্রস্তাব কবিলে। ১৮৬২।৩

চনত জিলাব ডিপুটী কমিছনবব লগত নানা বকমব বন্ধবন্ধ কবি ললে। বিমান দিন আববহঁতে ভালকৈ চলিষ সিয়ান দিনলৈ তাহাঁতক ডিপুটী কমিছনবো ববগণি আদি দিবলৈ কথা দিলে। বছর দিয়েকলৈ এই বন্ধবন্ধ মতেই চলিল। তাব পাছত বোলে আববহঁতে বব উদভগুনি কবিবলৈ ধবিলে। ১৮৬০ চনত ডিপুটী কমিছনবো তাহাতক সমনীয়াব ঘবে ব্যবহাব কবিবলৈ নিদিয়াত তাহাঁতে চক্ বজা কবি ববগণি নলৈ উচ্চাত মাঝি গুচি গল। ১৮৬৪ চনত সদিয়াব বন্ধাবত লোণব বেচ বহত উমালে বুলি মেয়র্ আবববও ববগণি নিবলৈ নাহিল। ১৮৬৬ চনত যিহক বব আবব নামি ভিঃ চিঃ ব লগত ভেট হৈ মনোমাঞ্জিত ছুব কবিলে। বব আববব আচবণে আইনবিলাক আববব ওপবতো যি কোপ আছিল তাক আঁতবালে। মুঠেই ইংবাজ বাহাদুরব পোটেই আববব ওপবতে ভাল ভাব হল। ইয়াব ১০ বছরব পাছত আবব পর্লতত জবিপ কবিবলৈ এজাক মাল্লুহ পঠিবা হল। এওঁলোকে বোলে তাহাঁতবপবা ভাল অন্তর্ঘানা নেপালে। এওঁলোকব সজ উদ্দেশ্য মুর্খ আববে মুর্খি বব সন্দেহব চক্বে এওঁলোকক চাবলৈ ধবিলে। অন্তত তাহাঁতব আক মনব স্থিবতা নাইকিয়া হল বেন দেখি জবিপ-ভবিপ নকবি তেওঁলোকে গুচি অহাই সজ বিবেচনা কবিলে।

১৮৬৬ চনত সদিয়াব এচিষ্টেট পমিটিকেল অফিচাব মিঃ গিঃবো বেসু গাবলৈ গৈ চিক্ নৈব ওপবত এখন দশং দিব খুলিলে। আববহঁতে ইংবাজ বাহাদুরব মঙ্গল ভাল নহয় বুলি ধবি দলং সাজিবলৈ নিবিলে। ১৮৫৫ চনব পবা কোনো ইংবাজ কর্ণচাবী আবব পর্লতলৈ যোবা নাই। সেই কাবণে আববহঁতে নিজক নিজে বব ক্যমতাসী বুলি ভাবে আক ইংবাজব সেনা-লৈকো তাহাঁতে ভয় নকবা হল। এইটো বব টান কথা। আবব পর্লতলৈ মাজে সময়ে চর্কাবী কর্ণচাবী গৈ বকাতোও নিবাপদজনক নহয়। ইংবাজব দুর্জয় বিক্রম দেখুবাই ভয় খুওয়া নহয় মানলৈ আবববপবা কোনো ভাল কথা, বিত্তিবাণিব ভাব পাবলৈ আশা কবা মিছা বুলি চিক্ কমিছনব চাহাবব মনত ধাবণা হল আক তেওঁব তলতীয়া সকলো বন্ধা-প্রজাক এই কথা জানিবলৈ দিলে।

১৮৬৯ চনত হুমতিং আক শোদাব মেয়র্হেতে ৪টা মিবি প্রান্ত সীমাব

পবা পলুয়াই নি তাহাঁতক মাৰিলে । এই দোৰত কঠালগুৰি, দ্বিপীমুখ, শিলনীমুখ আৰু পবামুখত গেৰাজ বাধি মিয়হঁতক সদিহাশৈ আৰিহি নোবৰা কৰিলে । ইয়াতে তাহাঁতে বৰ বেৰাজ পাই বোলে ১৮টা মেঠোন পঠিয়াই ইংৰাজৰ ক্ষমা প্ৰাৰ্থনা কৰিলে । দত্ত গ্ৰহণ কৰি চৰ্কাৰ বাহাদুৰ তুষ্ট হল । কিন্তু ইফালে বৰ আৰব আৰু মেয়হঁত উৎপত্তীয়া হবলৈ ধৰিলে । ১৮২০ চনত তাহাঁতে বম্বুৰব আদিয়দি মিছিমিহঁতে নিয়া কিছুমান মেঠোন কাৰ্হি বাধে । তাহাঁতে কয় মিছিমিহঁতে তাহাঁতক নোসোধা-নোপোছাকৈ ইংৰাজৰ লগত বেহা কৰিবলৈ একো এঞ্জিমাৰ নাই । এঃ পঃ অক্ষিচাবে এই কাৰ্ঘ্যৰ বাবে অসন্তোষ প্ৰকাশ কৰি পত্তে দিয়াত আৰবহঁতে মিছিমিহঁতক মেঠোন এৰি দিয়ে । ইয়াৰ পিছত ৩ বছৰলৈ বৰ ক্ষমতা শালী ডমবাব আৰব সদিহাশৈ বৰণবি নিবলৈ মহা হল । ১৮২০ চনত তাহাঁতৰ শক্তচৰণ জালকৈ ওলাই পৰিল । সেই বছৰে নতেধৰ মাহত বম্বুৰ আৰু কেৰিমপানীৰ মাজত বাতৰি অনা নিয়া কৰা ওটা চিপাহীক কাটিলে আৰু তাহাঁতৰ হাতৰ বম্বুৰ কিটা লৈ গল । ইয়াৰ এমাহৰ ভিতৰতে সেই একে ঠাইতে আকৌ ৭টা চিপাহীক আক্ৰমণ কৰে ; তাৰে এটাক কাটিলে আৰু এটাক ঘাইল কৰিলে ।

ইংৰাজৰ দেশত সোমাই এই দৰে অগ্ৰকৰ্ম কৰাৰ যথোচিত দণ্ড আৰবৰ লগত যুদ্ধ নিমিলে দিব নোৱাৰি বুলি স্থিৰ কৰিলে । আগুৰে কেবা বাবো পাই থৈছে যে তাকৰীয়া কোঁজেৰে একো কৰিব নোৱাৰি ; সেই কাৰণে এই বাৰ ৫০০ চিপাহীৰে এক ফৌজ আৰব পৰমত জিনি আহিবলৈ ওলাল । এই ফৌজৰ সেনাপতি বেজৰ নেকচোবেল আছিল । ১৮২৪ চনৰ ১৫ জাহুৱাৰী তাৰিখে বম্বুৰ আৰবৰপৰা অনায়াসে ললে । ইয়াত ১০০টা মাহুৰ থৈ বাকিৰিনিয়ে দাহুকলৈ আগ বাঢ়িল । দাহুক এখন বৰ প্ৰতাপী গৰ্ভ । আৰবে ইয়াত বান্ধকৈ কোঠ মাৰিছিল । সেই কোঠ দৌথলে এমাইল আন্ধৰ বহলে ২ হাত আছিল । এই কোঠৰ আৰবে ইংৰাজক একে বাবে আগ বাঢ়িব নিদিয়াকৈ বাধিছিল । যি স্বৰটোপ নিছিল তাৰে একোকে কৰিব নোৱাৰিলে । ইংৰাজৰ সেনা হটি মাৰলৈ বাধা হল । ক্ষমত মান সংকাৰ সকলো মঠ হোৱাৰ উপক্ৰম হলত বম্বুৰ হৈ লেফটেনেট

ইষ্ট, গাম্ বাচনাঃ হাতিলদাৰ আৰু আৰাৱালী বাঁ চুবাধাবে হিলৈ দলিয়াই পেলাই কোঠৰ বেবত বগাই উঠি 'কুকৰী' দাবে বেবত ওপৰৰ পৰা ভিতৰৰ শৰুহঁতক বৈধাৰলৈ ধৰিলে । আৰবো চাই বৰা ভকত নহয় । তাৰোতেও ভালকৈ ওলোটাই দিলে । এই দৰে দুই পক্ষৰে ভালৈ মান মাহুৰ মৰিল । আৰাৱালী বাঁক পেটত কাটি বগবাই দিলে । বেতিয়া আৰু আৰবে কোঠ বন্ধ কৰিব নোৱাৰা হল মৰাবোৰ লগত লৈ নিৰুৰ গাৱত জুই দি পলাই গল । ইংৰাজে কোঠ অধিকাৰ কৰাত মাজ ৭টাৰে আৰব পালে । পাছ দিনা দাহুক লোৱা হল । এৰা গাঁওৰে পালে । মাহুৰ-গুহুৰ বা বস্ত-বেহানি একোকে নেপালে । ইংৰাজৰ সেনাই ইয়াৰপৰা চিনু আৰু চিলুকলৈ আগুৱালে । ইয়াত আৰবে মালভাৱী ছটামান বুৰ ললে ।

দাহুক আৰু চিলুকত ইংৰাজক বাধা দিবলৈ ডামবৰ গাৰ্ব মাহুৰ পঠি-ওৱা বাবে তাহাঁতৰ গাত জগৰ হল । কেনেকৈ তাহাতে শান্তি নোপোৱা কৈ থাকিব পাৰে ? ফেব্ৰুৱাৰী মাহত মেশু আৰু পাছু অধিকাৰ কৰিলে । ইয়াৰ পাছত ডামবলৈ মাৰলৈ যো-না কৰা হল । অনা নিয়াৰ মূলত নথকাত বেছি ভাল বছৰ পাতি বৰদাকত থাকিল । বছৰৰ বখীয়া গিণাবছি আৰ-বক আন্ধৰ পাছৰ গামক পাতিলে ; তাহাঁতৰ লগত ১৫টা চিপাহী আৰু এজন চুবাধাৰ হিলে । এই দৰে দিহাপৰা এগাই বাকি সেনা ইয়ামনে নৈব বহাবলৈ যাত্ৰা কৰিলে । ইয়াত আৰবে বৈবতা আচৰণ কৰিবলৈ ধৰিলে । লেফটেনেট ইষ্টক কৰীয়াই ঘাইল কৰিলে । ইয়াৰো আৰু পাছৰ আৰবক বছৰ কৰ্হিওৱা কামত লগালে । দৰক ওচৰ এডোখৰ ঠাইৰপৰা আৰব ভাৰীহঁতক বন্ধাৰপৰা বছৰ আনিবলৈ গঠিওৱাত তাহাঁতে বিগাশতাকত কৰি বন্ধাৰক চিপাহীক ডোৰব ২ কৰিলে । চুগাধাৰ ইনায়ত আলি সেই সময়ত শৌচ কৰিবলৈ গৈছিল । দীঘল-নকীয়া শক্ত-আৰত মাহুৰটোক নেদেৰি আৰবহঁতে পোটেইখন বিচাৰি চলোপাত কৰিলে । ৩৪ মাইল মান ছুঁবত চুবাধাৰজনক পাই বন্ধী কৰি নি তাহাঁতৰ দেওৰ আগত উছৰ্গা দিলে গৈ । এটা বুৰিয়ে তেতিয়া তাৰ তাত বান্ধিছিল । পেৰাজত হাই লগা শুনি সি নৈত জাপ মাৰি দিলে । বহুত বুৰ মাৰলৈ নোপাওতেই

আববে আহি তার ভবিত কেবা ষাপো মাৰিলে। তথাপি সি প্রাণ লৈ কোনো প্রকাৰে পলাই সাৰিল। পশুি বেলিকা নৈব সিপাবত উঠি সি কিছুমান পাঠী আববক লগ পালে। পাঠীহঁত ইংৰাজৰ শত্রু নহয়। তাই-তাক হাতে ভৰিয়ে ধৰি ববইক কান্দো-কোকালি কৰাত তাইহঁতে জানিবা ডাক নাহত ভবাই সদিয়াত আনি বৈ গল। বদাকৰ ঘূৰ্ণটনাব কৰা প্রথমে দিয়েই হে কয়। সাতোটা মিৰি ডাকোবালো চিলিৰ ওচৰত কাটি টোপোলা বান্ধি কুকুড়ত পেশাই দিলে। ভালোমান দিন কোনো সখাৰ নোপোহাত ওপবলৈ গক। ইংৰাজৰ সেনাই বদাকৰ সোবাজত কিবা বেয়া হল বুলি সন্দেহ কৰিবলৈ ধৰিলে। এই কাৰণে যেতিয়া ওপববপবা ইংৰাজৰ চিপাহী তললৈ নামি আহিল বাটত চিপাহীজাকে বহুত বাধা বিদিনি অতিক্রম কৰি আহিব লগীয়া হৈছিল। সাহিনলৈ কোনো বহুত পাতি নোযোবাত পেট শুকাই কৰাইওবি যেন হৈছিল। এই দৰে ইংৰাজৰ সেনাই বৰ কষ্ট পালে। চীফ্ কামিছনৰ মিঃ ওয়াৰ্ড তেতিয়া ডিবুকৰ জাহাজ বাটত বাহৰ কৰি আছিল। তেওঁৰ পুতক আববৰ বিকটে যোবা সেনাৰ লগত আছিল। বগৰ আগবপবা বহুত দিন একো ধবব-বাতৰি নেপাই মিঃ ওয়াৰ্ড বৰ উদ্বিগ্ন হল। পুতকৰ বাতৰি কোনোবাই আনি দিব পাবিলে ১০০০ টকা পুৰস্কাৰ দিম বুলি তেওঁ শোষণ কৰি দিছিল। কৰা টান হোৱা যেন দেখি ডিবুকবপবা মৌলচত্ৰবাৰ্চ চাহাৰ ১৫০ চিপাহী লৈ আববলৈ যাবলৈ ওলাল। দিবাভেদি উজাই গৈ যেশুত জানিবা আগেয়ে যোবা সেনাৰ লগত সাক্ষাৎ হল এই ঘটনাৰ কাৰণে কুকু, পাছ আৰু যেশু এই তিন গাওঁ সন্দী নষ্ট কৰিলে। মাৰ্চৰ ১১ তাৰিখে ইংৰাজৰ ফৌজ ঘূৰি আহি সদিয়া পালেহি। বুদ্ধৰ মূল কি হল তাক এই দৰে বিপটত কটফটীয়াকৈ লেখিছে :-

"The expedition on the whole has been eminently successful. We have taught the Abobe a severe lesson. We have destroyed the villages concerned in the murder of our patrols, and other villages that opposed us in any way. We have caused the Abors considerable loss in killed and wounded, and much property has been destroyed. We have

shewn them that their mountainous country can be traversed by us, that we can visit any of their villages, and that their strongest stockades cannot stop us. Our only misfortune has been massacre at Bardak and this was owing to treachery."

বদাকবপবা ডকাহকা আৰু কটাছিঙা কৰি নিয়া হিলৈ আববহঁতৰ পৰা সবকাৰ পৰা নহল। সেই কাৰণে সদিয়াৰ উজবলৈ আৰু দিহতৰ পাবে ধকা আববৰ অহা যোবা কৰা বাটত ভালকৈ হেঙাৰ দিলে। এইবোৰ গাৰ্বক আগেয়ে বগৰণি দিছিল; বগৰণিও বন্ধ কৰিলে। বমজুৰ আববক পুৰণি শেটীত আৰু ধববাৰী সান্ধি নোহোবে বুলি উত্থম জাহিৰ কৰিলে। কিন্তু আববহঁতে এই হুকুম নামানি আগৰ ঠাইতে ধব-হুয়াৰ সগাত ১৮২৫ চনত এঃ পঃ অক্ষিচাব গৈ তাইহঁতৰ ধব দুবাৰত জুই পি পুৰি নষ্ট কৰিলে। আববে আকৌ একে ঠাইতে ধব সান্ধিলে; আকৌ এঃ পঃ অবৈ গৈ আগৰ বাবৰ দৰে তাইহঁতৰ ধবত জুই দিলে। তাত আৰু স্তম্ভি নোবৰা যেন দেখি বমজুৰৰ ওপবলৈ গৈ তাইহঁতে গাওঁ পাতিলে। বাঃ আববক সহায় কৰিব বুলি পাঠীয়েওব বাটত জননা মাৰিলে। মেয়ংগেত বদাকত নিয়া গোটাচেবেক হিলৈ আনি এঃ পঃ অক শোণাই দিয়াত আৰু ২টা যেঠোনেৰে তেবাৰ লগত ভেট হোহাত তাইহঁতৰ বাটত নিয়া ভেটা সান্ধি কৰি দিয়াগৈ। বব আববক হলে ২০০ চনলৈকে সৈয়ামলৈ নামিব শোৰাবাকৈ বাট বন্ধ কৰি ৰৈছিল। এইবোৰ বগত আববে বিছলীত বাটৰ পঠিওণাৰ দৰে বাতৰি সনা-নিয়া কৰিছিল, আৰু অইন কোঁশলৰো নামিযতে ২০০ নাইল ঘূৰিবলৈকে লকলো সখাৰ পঠিয়াওঁছিল। বিপটবপবা জনা যায় যে "The abors have their signalling. They could send words or convey news (cipher) by means of canes tied up to their ends up to 2 or 3 miles."

১৮২৬ চনত মেয়ং আবব অহা বাটৰ জননা শুচাই দিয়াবপবা তাইহঁতে ডিবুকত আহি বেধা কৰে। এইটো বাহনীয়া নহয় যেন দেখি ১৮৩১ চনত ডিবুকলৈ নাযাবলৈ তাইহঁতক আদেশ কৰা হল। কাৰণ ডিবুকলৈ আহিহে এঃ পঃ অক্ষিচাব কনতা তাইহঁতৰ ওপবত ৰটু বাৰ নাযবা হয়। ওবি-

পৰা 'ইনাব লাইন'ৰ ভিতৰৰ কিছুমান ঠাইৰ পৰাকী নিয়ন্ত্ৰণতহে বুলি কয়। আৰু সেই অল্পহৰি সেইবোৰ ঠাইত কাঠ কটা, মাছ মৰা আৰু অইন কাৰণৰ কাৰ্য্য মান্ত্ৰহৰণকাৰক স্বৰূপে তাহাঁতে টকা সিকা উলিয়াই নিয়ে। চৰ্কাৰ বাহাদুৰে কিন্তু তেৰাৎকলৰ বাস্তৱ পৰ্য্যন্ত শুবিদৈকে বুলি কবলৈ এৰা নাই। 'ইনাব লাইন'ৰ সীমা শাসন-প্ৰণালীৰ সুবিধাৰ নিমিত্তেই হৈছে বুলি তাহাঁতক কৈ বুজাই থাকে। ১৮২৭ চনত কিছু বৰ আৰু আৰি চিৰীয়া নৈৰ কাষত বাহেহি। এইবোৰ ঠাই তাহাঁতৰ নিৰুণ বুলি কয়। এই কাৰণে তাহাঁতক ভাবপৰা উঠি থাকিলে কোৱাতো নোবোৰাত তাহাঁতৰ পাওঁ জুই দি ভয় কৰিলে। এই বৰে চৰ্কাৰৰ লগত খুটাখোটাঃ লাগিবোই আছিল।

১৯১১ চনৰ মাৰ্চ মাহত সদিয়াৰ এঃ পঃ অফিচাৰ মিঃ উইলীয়েমচন আৰু তেৰাৰ স্ত্ৰী ডাক্তৰ গ্ৰীয়েচন য়ে কি কল্পণত আৰু পৰ্য্যন্তলৈ যাবলৈ ভবি দাৰ্জিছিল। যোৱা নৌ ছদিন হওঁতেই বাতৰি আহিল তেওঁ বিলাকৰ ইহ সীমা শেষ হল। কমচিৎ থোলা এডোৰৰ ঠাইত এই পথিক্ৰমক আৰু-ইতে বোলে বিখানমাতক কৰি হত্যা কৰিলে। জনবব উঠিছিল যে সেই ফালৰ ঠাই আৰিভাৰ কৰাধনক চৰ্কাৰে ৫০,০০০ হাজাৰ টকা পুৰস্কাৰ বিব আৰু এই লোভ সামৰিব নোৱাৰি এওঁলোকে এই ছৰুৰ কাৰ্য্যলৈ লগত কোনো লৈক সামন্ত নোলোৱাটকৰে আগ বাঢ়িছিল। কিন্তু এই কথা আশান গুৰ্ণমেটে প্ৰতিবাৰ কৰে। সেই কাৰণে এওঁলোকৰ অকালতে কালপ্ৰাপ্ত হোৱাৰ প্ৰকৃত কাৰণ বাৰ্জনীভিত্তকলৰ হাতত বাৰি আনি ইয়াকে জানো য়ে আকৌ আৰবৰ লগত তুমুল বণ হল। উমাই ব্ৰকাঁ জুই বণ দপটক জলিবলৈ ধৰিলে। ১৯১২ চনৰ জাৰ কালি বেজৰ জেনেৰল বাও-বাৰ্টৰ তলত এক ফৌজ আৰবৰ বিক্ৰে যুদ্ধ যাত্ৰা কৰিলে। এই বণ আশেয়ে হৈ যোৱা কেইখন বণতকৈ বৰ চৰিছিল। হত্যাকাৰীহঁতৰ বাবে ক্ষতিপূৰণ বি পাওঁ এই ফৌজে পৰিদৰ্শন কৰিছিল সেই পাওঁবোৰপৰা লৈছিল আৰু এই বণৰ ফলত আৰব আৰু মিছিমি পৰ্য্যন্তাই ইংৰাজৰ দেশ তুচ্ছ কৰি এখন নৰ্বইষ্ট কৃষ্টিয়াৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰিলে। এই প্ৰতিষ্ঠা এখন পানটিকেল অফিচাৰ আৰু এজন এঃ পঃ অফিচাৰৰ তলত দিলে। এই

নতুন পীঠিকাৰোৱা প্ৰদেশত ভাৰত-সচিবৰ এৰা-ধৰা বা শোলাক-চোলোক শাসনপ্ৰণালী হৈ চলাবলৈ মন্ত্ৰ কৰিছে। The consent of His Majesty's Secretary of state was obtained to the establishment of a measure of loose political control over these hills — Report on the administration of Assam 1911—12 এতিয়া ক'ব, পছিয়াট, বালেক আৰু বটাঙত নতুনকৈ গেৰাজ বহুৱা হল। সচি-য়াতো এই বণৰ পিছৰপৰা কথাবতৰা বহুত লবচৰ হোৱা দেখা যায়। এই বণৰ সুবিশেষ সুশীয়া প্ৰবন্ধত দিলেহে সুবিধা হব বুলি ইয়াত আৰু একো নিধান নগল।

অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ ।

আৰবৰ প্ৰধান বণৰ অস্ত্ৰ বেথু কাঁব, বিহ-কাঁব, ফুঠাৰ আৰু দীঘল ২ তবোৱাল। যুদ্ধত তবোৱালহে ব্যৱহাৰ কৰে। তবোৱাল চলোৱা কোশল আৰু কমতা বেথুৱালৈ ইহঁতে বৰ ভাল পায়।

পাওঁ-জুই ।

বমজুৰ, ভৈয়াঘৰ পাদামহঁতৰ পাওঁ আৰু যেথু এইকিখন গাৱেই ডাঙৰ আৰু বৰ প্ৰতাপী। বমজুৰত পাওঁ বহা আৰু এণ কি ছহুবি বহুৰ হল। এই পাওঁখনৰ চাৰিও ফালে ডাঙৰ পদ্ম মৰা। চুলি-কটা মিছিমিহঁতক বৰ শক্তিপ্ৰায়েৰে পাদাম বাকলৈ অগা যোৱা কৰাত তেটা দিবলৈ বুলি এই পাওঁখন ইয়াত এঘূৰীয়াকৈ পতা হৈছে। পাদামহঁতৰ পাওঁবোৰ বৰ চহকি। নানা বাজাৰ কাম কাল চলাবলৈ ইয়াতেই উমৈহতীয়া বাৰুহা বেল বহে। সৰ্বসম্মতিক্ৰমে বি প্ৰস্তাৱ গ্ৰাহ্য হয় তাক কেউখন বাজাই এক পোটি হৈ পালন কৰে। কিন্তু প্ৰত্যেক কৈবৰ নিৰব ২ বেলেগ ২ নিয়ৰ-কাঁবৰ আছে নিৰব পাওঁৰ নিৰব নিয়ম-কাৰণৰ হৈ অৰীন হৈ চলে। এই নিয়ম-কাৰণবিশাক বাইজৰ মত অল্পহৰি কৰা আৰু চলোৱা হয়; কোনো ব্যক্তিগত ইচ্ছা বা 'ধামধোৱালিত' নহয়। আটাইতকৈ কমতাসাণী পাওঁ হৈছে যেথু।

ঘন-বাৰী ।

আববৰ ঘনবোৰ সমান দীঘল পুতলৰ আৰু একে বৰমেই আটাইবোৰ সমান । ঘন একোটা ডেবলুৰী, দুহুৰী হাত দীঘল আৰু ১৪।১৫ হাত বহল; আগত টুপ আৰু জ্বলিত ঠাই বাণে; তিতবত কোনো কোঠালি নকৰে । ঘনৰ চাৰখন মাটিবপা ৩৪ হাত ওখত; ছুৰাৰ কাঠেৰে দিয়ে, চালখন শুকান কলপাতেৰে চায় । চাল ছখন ইমান চাপৰ বে দুইফালে আৰি চাঙত লাগেহি । দুহুৰাবপা বন্ধা পৰিবৰ কাৰণেই এই ঘনে সাজে । একোখন পাৰ্বত ডেবলু চূপ ঘৰকৈ মাহুৰ থাকে; পাৰ্ব চাবিও ফালে বাঁহ কঠালৰ বাৰী আৰু তেটা মৰা ।

পানীৰ ব্যৱস্থা ।

আঁঘৰে পূৰ্বৰে জুৰিৰ ফটকটীয়া পানী খায় । বাঁহৰ দোৰা দি হি নল কৰে । তাৰ খোৰেওত ২০ মাইলবপা পানী আনি পাৰ্বৰ আটাইকে যোগান দিয়ে । পানী এই ঘনে পাই বুলিও তাহাঁতে সন্নাৰ পী পা নোদোষে । গাব মলি গলে জাৰে আঁপ গাব বুলি তাহাঁতে কয় ।

‘মৰ’ ।

পাৰ্বৰ মাৰুত কেউপিনৰ চল হোৱা এডোখৰ ঠাইত আববইতব মৰং ঘৰ বা বাগ্‌ছমা নাম-মৰ । এই ঘৰ সাধাৰণতে ১৫০।২০০ হাত দীঘল হয় । ঘনৰ তিতবত জুহাল এহুৰি কি-ডেবলুৰি মান থাকে । তাত সামাজিক আৰু ৰাজনৈতিক কৰাৰ আগচ কৰে । বেল বেস্তিয়া যহে কিছুমান ডেকা লবাই ঘনৰ মুৰত উঠি কেউ ফালে চাই থাকে । কেল বহাৰ নিয়ম-কাৰবৰ কথা জৰ্ণেল ডাণ্টন চাৰোৰে এই ঘনে সুন্দৰকৈ শ্ৰেণিহে :-

“The headmen, elders or gams congregated round the central fireplace. No one is permitted to arrogate the position of chief; but here sat Bokping a short, stout, jolly looking individual who from the influence he exercised generally in the assembly, especially when a call to order was necessary and in this manner of opening the debate, I was

inclined to consider as the Chairman or President and in charge of foreign relations of the state. Then came Litem, the nestor of the Republic, the first of their orators, the great repository of traditional lore, who expatiated of the Padam race. Next came Julong the war minister, a youngman of stwalwart frame tall and well-built with a open countenance the most trusty friend or dangerous foe of all the membu notables. Then there was a factious demagogue called Jaluk who appeared to be the leader of the opposition,”

দিনে এই ঘনে বনহুৰীয়াসকল বহি ৰাজ্য চলোৱা কৰাৰ চৰ্কা কৰে । মৰঙত বন্ধা পবত তেওঁবিলাকক ৰাজহবা তঁবালবপা আনি মদ যোগায় থাকে । কোনো কথাকে এই ঘনে নিয়মমতে মৰঙত বহি আলচ নকৰাকৈ নকৰে । মৰঙবপবাই দিনে পতি গোটেই গাৰেই কি কৰিব লাগে নোলাগে দিহা দি থাকে । তাত গ্ৰাহ হোৱা সিদ্ধান্ত পাহু দিনা পুৰা একাক লবাই চিক্ৰবি চিক্ৰবি পাৰ্বৰ চাবি ফালে কৈ কুৰিব ।

দণ্ড-বিধি ।

ইংৰাজ বাহাজুৰব ৰাজ্যত যেনেকৈ আনোলা মৰো আৰু হাকিমসকলে তেটী খোৱাটো এটা ভাঙৰ জগবৰ কথা বুলি ভাবে অসত্য আনবৰ সমাজতো ঠিক তেনেকুৱাই ভাবে । কোনো আববৰ বলাই বা তাহাঁতৰ বনহুৰীয়া মাহুৰে ভাব-তেটী নলয় । কোনোবোৰে বিশেষতাক ৰাজহবা তঁবাললৈ পঠিয়াই দিয়ে । মৰঙৰ বনীয়া হি কুহুৰা, পাহৰী বা আইন বই-বন্ত থাকে তাক দৰ্কাৰ মতেহে ব্যৱহাৰ কৰিব । বাইলবপা বোৰীক যি দণ্ড দিয়া হয় সেই দণ্ড শোণালে মৰঙৰ তঁবাললৈ যায় । পাৰ্বৰ বেই সেই এটাই ঘোৰ কৰিলে গোটেই গাৰেই ঘোৰৰ তাপী হয়; আৰু সেইটো গাওঁখনৰ বননাম বুলি ৰবি বাইলে যি দণ্ড দিয়ে তাক বোৰী মাহুইটোৱে শোণাব লাগিব । কিন্তু তাৰ দণ্ড লোৱাৰ প্ৰণালীটোহে আচৰিত বকমৰ । ঘৰী জানিবা বোৰীটোৱে এটা পাহৰী দিব লগীয়া হয় । বাইলে যতে এটা ভাল চকুত-লগা পাহৰী পাব তাকে ৰবি আনিব । পাহৰীটো হাৰে হক লাগে সি আৰু মুখেৰে মাতিব নোৱাৰে । পাহৰীৰ পৰাক্ৰমে অকল দামৰহে দাবী

কবিব পাবে। দাম দোবী মাহুহটোবপৰাহে সি উলিয়াই লব লাগিব। এই ধৰে সমাজৰ বা ব্যক্তিৰ কাৰ কাৰ চলোৱাত একো খৰচ-পাতি নহয়। সকলোৱেই সকলোৰে বৰীয়া কাম এনেই বৰ উছাহেৰে কৰে। তাহাঁতৰ কৰ্ত্তব্যজ্ঞান খুব আছে। পৰ্ৱতীয়া বা অন্তৰ হলেও স্বাধীন মাহুহৰ এই এটা নিচেই সাধাৰণ গুণ। বাইৰে সকলো দণ্ড বিহিব পাৰে কিন্তু প্ৰাণ নাশৰ হে আদেশ দিব নোৱাৰে। তাহাঁতৰ বন্ধি বেটীক হলে বি ঠিক্কা তাকে কবিব পাৰে। যদি কোনো গোলামে তাহাঁতৰ মাইকীৰ লগত হাত-বাত কৰে তেন্তে তাৰ মুহূৰ্ত্তা অনিবাৰ্য। মৰঙত দিনো বাতি এৰাক মাহুহ সজাগে থাকে। উদ্বেগ—যদি হঠাৎ কোনো শত্ৰুৱে তাহাঁতৰ বেশ আক্ৰমণ কৰে বা কোনো আক্ৰমিক চুৰটনা ঘটে বা ছুই-ছাই লাগে তেতিয়া হলে ততালিকে উপস্থিত বিপদবপৰা বন্ধা কৰিবলৈ যত্নবান হব পাৰে। এই ধৰে বাতি বাতি মৰঙত এৰণ মাহুহ সজাগে থকাবপৰা বাইৰৰ আক ব্যক্তিগত যে কি উপকাৰ হয় তলত দিয়া উদাহৰণবপৰাই বেছ বুজা যায়। এজনী বাবী মাইকী এদিন এহালি লৰাছোৱালী লৈ বাতিগুৱাই জুইলৈ গৈছিল। লৰা ছটাব এটা নিচেই কেচুৰা আৰু এটা ৩৪ বছৰৰ আছিল। জাঙৰটোৰ পিঠিত কেচুৰাটো বান্ধি দি তাই নিম্বৰ কামত লাগিল। গধূলি ঘৰলৈ আহিবলৈ গলোৱাত লৰা ছটা বিচাৰি নেপালে। তাহাঁত ঘৰলৈ অকলৈ গল বুলি মনতে তাৰি মাইকীজনী উলটি আহিল। কিন্তু মনত আৰি যেতিয়া লৰাগুলক নেদেখিলে তাই হায়-এ-বিয়ৈকৈ কাম্বিঘলৈ ধৰিলে। তেতিয়া মৰঙত দপনপীয়া এজুৰা জুই ধৰি কিছুমান ডেকাই বহাশ্বৰে কথা-বতৰা পাতি আছিল। বাবী মাইকীজনীৰ কান্দোন তাহাঁতৰ কাণত পৰাত সোধ-পোছ নাই ঘপৰাই উঠি জাকেই তাইৰ গুচৰলৈ লবি আহিল। তাইৰ কৰ্ম্মকৰতাৰ কাণ্ড শুনি সেই নিশাই লৰাগুলক হান্ধি বিচাৰি ঘাবলৈ ওলাল। শোৰটোৰ তৎক্ষণাত তৈয়াৰ হল। তাহাঁতৰ লগত মাহুহজনীক লগত লৈ যত লৰা হেৰাইছিল সেই তিনি পালেগৈ। এই ধৰে প্ৰায় তাহাঁতৰ লৰা ছোৱালী চুগিকটাই মনে মনে ধৰি নিয়ে। কিন্তু আৰবে কোনো দেওবে নিলে বুলিহে ভাবে। এইটো ঘটনাৰপৰা কৰ্ণেণ জ্ঞান্দনে মৰঙৰ নিচিনা অশুভানৰ উপকাৰিতা

ভালকৈ বুজিব পাৰিছিল। “The instance impressed me with the practical utility of this institution and of the ready alacrity and good feeling and discipline of the body that constituted it.”

খেতিবাতি।

আবৰৰ কানিকৰী বিজ্ঞা একো নাই। খেতিবাতিৰ নিমিত্তে কুঠাৰ কোৱা আছে। ইয়াৰেই তাহাঁতে ভালোমান খেতি কৰে। ধান, কপাহ, ধপাত, গোমধান, আল, জলকীয়া, কুহিৰাৰ আৰু আলুৰ খেতিয়েই প্ৰধান। গাৰ্ৰৰ চাৰিফালে তাহাঁতৰ খেত। তাহাঁতে অত তত ধপিয়াই হুহুৰে। গাৰ্ৰৰ গুচৰবপৰা চহাই নিয়ে। এই ধৰে চহাই নিৰ্ত্তে নিৰ্ত্তে গাৰ্ৰৰ পৰা ৬৭ মাইল দূৰৈলৈকে মুকলি পথাৰ হৈ পৰে। পৰা পক্ষত গাৰ্ৰৰ বপৰা জাঁতৰি অইন ঠাইতে মাটি নেতাঙে। প্ৰত্যেকৰ জুইতলিৰ সীমা থিয় থিয় শিলৰ খুটিয়েই বুজায়। জুইতলিত গাৰ্ৰৰ গৰু-গাই সোমাব নোৱৰা কৰিবলৈ ঘন-ঘনকৈ চাৰিও ফালে বাঁহ সোঁজ মাৰে।

ধৰ্ম্ম-বিশ্বাস।

ইহঁতে নানা দেওপূজা কৰে। বিশেষকৈ বনৰ দেৱতাসকললৈ তাহাঁতৰ বৰ ভয়। প্ৰত্যেক যেমানৰ নিমিত্তে একোজন দেও আছে। যেমানৰ ঔষধ হৈছে এই দেওবোৰক কুকুৰা, মৰ, গাহৰী দি মতা। চিৎকৌইতৰ মানমুখ পৰ্ৱতৰ ধৰে ইহঁতৰো ‘বিগাম’ পৰ্ৱত বৰ পৰিএ আৰু সকলো দেৱতাৰ বাসস্থান। এট পৰ্ৱতত উঠি কোনো মাহুহ জীৱন্ত অৱস্থাত আৰু যুৰি মৰা নাই। তাহাঁতে কিন্তু এই আটাইবোৰ দেৱতাৰ ওপৰত এলনা পৰামেধৰ আছে বুলি জানে। তেওঁক তাহাঁতে বিশেষ ভক্তি কৰে। পৰকালো তাহাঁতে মানে। আবৰৰ কোনো ধৰ্ম্মৰাজক বা পুৰোহিত নাই; কিন্তু মৰলতীৰ ধৰে এল মাহুহ আছে। তাহাঁতে ভবিষ্যত কি ঘটিব নশটিব সকলো কয়। চৰাইৰ কণিকা বা গাহৰীৰ আগমঙৰে মৰল চায়। তাহাঁতে কয় মাহুহৰ কৰাত একো ঠিক নাই, গঢ়-গতি চাই একো ঠিক কৰিব নোৱাৰি কিন্তু গাহৰীৰ আগমঙৰে কেতিয়াও কোনো কৰাত

প্রভাবনা নকরে, ই সদায় ঠিক কথা কয় আর সত্যব নিদর্শন। এই বেগে মাহুহ সবজত থাকে; বাহুহবা ভবালবপবা তাহাঁতক খুয়। মঙহ দিহাখিদি খাব লগত কবে তাহাঁতব ভিত্তবত কোনো কথা বাখিলে সেই কথা বাখিবলৈ প্রাণটাকি যত কবে। এনেকৈ কথা বহুতাব দোল বব শকত হয়।

গঢ়-পিত।

আবববোর ওখ-পাখ মাহুহ! দেখাত তাহাঁত imposing বুলি এখন ইংবাক কর্দ্যচারীয়ে কৈছে। তাহাঁতে সদায় গোভোবা হৈ থাকে। কথা কলে লাহে ২ গোবগোবাই কয়। পর্শ-পিঠি নোচোবাকৈ ওপবে ২ কোনো কথা কেতিয়াও নকয়। বাধ্যচলোবাব কথাত তাহাঁতে বিশেষ বুদ্ধিব পবিচয় দিয়ে। ছগা-ভুগা কথা কলে তাহাঁতব বব ষং উঠে; তেনে কথাত তাহাঁতে খুপেগা। নাখা কথাত তাহাঁতে কেতিয়াও নেদাগে।

পিঙ্কা-উবা।

ইহঁতে ওদাল গছব চালবপবা কবা এবিধ ডাঠ কাপোর ককালত পিছে; পাছকালে তাব দৌখল ২ দহিবোর নোম লগা নেহব দবে ওলদি থাকে। গাত কৌম কাপোবব হাত-ববা এটা ঢোলা থাকে। ডাঙব ২ উৎসবত সবত এটা বিশেষ কারিকরীবে কবা টুপি পিছে। টুপিটোত ভালুদব ইয়াকব নোম ববার ধীত ইত্যাদ লগোবা থাকে মাইকীবোরব গাত ছখন কাপোব থাকে এখন সৰু চুতি বেবেলা মাক এখন ওপব ছোয়াত শোবা কাপোব। এই কাপোববন বিহাব হবে লয় বুলি বুকত মেবিরাই বাখে। মেখেলাখন ঈকালত বেতব হুতবে ঐটি ধর। বুকব কাপোব ইহঁতে সদায় নলয়। গাতক ছোবালীবোবে উদং বুরুবেই ওলাই সোমাই সুবে। লবাবোবেও বব একোটালৈকে নাভঠ হৈ থাকে। মাইকীবোর অলম্বাব বব প্রিয়। ভিত্তি শোপা-শোপে মনি পিছে। ভিত্তিব মলম্বাব আদি ককাললৈকে পবে। কলাসুশত বেতহুতবে মেবিরাই ২ ধর। তাহাঁতব কলাফুল ঐটিম আক শকত হয়। চৌধীনবোবে নীল ববনীয়া

ফটাকানি এভোখব বেতব ওপবত পিছে। কিন্তু তাহাঁতব প্রাথম অলম্বাব হৈছে 'বেয়প'। বেয়প এবিধ কাঁহব যাটির চাকিব নিচিনা অলম্বাব। বেয়প এখাবকৈ দুইসুবে সৰু সৰু বোব আক ক্রমাধয়ে মাজলৈ ডাঙব আক দৌখলবোব বাখি ওঠি লৈ ককালত পিছে। বোদাবী জীয়বী আটাইবোবে বব হাউত কবি এই অলম্বাবপিছে। লবচব কবিলে টুংটুংকৈ বাজি যায়। এই অলম্বাব পিছিবলৈ পালে কাপোব-কানি লবলৈ আক মন নকবে; ইয়াবেই লাঞ্ছন হাত সামবি থাকে।

তিঙ্কুভাত সমান।

মাইকীবোর খেহ দেশব তিক্ততাব নিচিনা দেখিবলৈ; মিছিম্বিহঁতব দবে নিযান তেজগোবালী আক মুনীয়া নলয়। চুলিব আদব ইহঁতব বব নাই। খোপা বহুত একে খুন নেদেখি। উঠব মাজত আক দুই কাখে যোগ চিনব নিচিনা দাগ দি লয় আক চূতবিত ৭টা মান ঐকব চিন বেখা যায়। আবব মাইকীবোর বব পবিপ্রমী; সেই বুলি কিন্তু দবব সোপাকে বনবাবি তাহাঁতব সব ওপবত নপবে। মতাবোবে দৈনীয়েকহঁতক বব ভাল ব্যয়হাব কবে। মাইকীব মূখ সন্তোবব কবালৈ তাহাঁতে বিশেষ চকু বাখে এই কথা ভালত দিয়া কর্ণেল ডাটন চাহাবব নিধাব টোকাবপবাই বেছকৈ বক্তব পাৰি :-

“Wives are treated by their husbands with a consideration that strikes one as singular in so rude a race, but I have seen other races as rude, who in this respect are an example to more civilized people. The reason is to be found in the fact, with these rude people, the inclination of the persons most interested in the marriage is consulted and polygamy is not practised; I do not say it is the rule but it is certainly the prevailing practice of the Padams to have only one wife. They spoke with contempt of those who had a plurality; and I was assured both by Membu and Siluk abors that the Padam generally repudiated the custom as leading to jars and dissensions.”

এই বিষয়ে আমার নামত সত্য শিখিত সমাজে ইইভন ৩৫বত মূব দোবাই বহত শিকনি লব লাগে। এজন্যতকৈ বেছি তিকতা বিয়া ববোবাতো যে বেয়া এইটো আমার নুত হাতুবিবে কোবাই থাকিলেও নোসোমোরা কথা। এই বিষয়ে আববেই আমার আদর্শ হোবাতো আমার সমাজে লাজ জ্ঞান নকবনে? যদি নকবে এই সমাজতকৈ বর্ধর সমাজ আক কতো নোপাব।

বিয়া-বাক।

প্রত্যেক গার্হব মালত এটা বাজতবা দব আছে। তাত ডেকা-পাতক লগ লাগে। ডেকাইতে নিজব নিজব গাভক দব খবিবলৈ বাছি লয়। কাচিং যে মাক বাপেকে লবাছোবালীৰে বিয়া ঠিক কবে। লবাছোবালী হুইনো মন ঝালে লবাটোবে তাব চেনেদব গাভকক এন্দুব আক কেব-ক্ষেটুবাৰে প্রণয় উপহার দিব; তাব পাছত এটা তোজ দি বিয়াব কাৰ্য্য সমাপন কবে। নতুনকৈ বিয়া কবোবা মতা-মাইকীক থাকিবলৈ দব পোটেই গাৰ্বেই লাগি-ভাগি সাজি দিয়ে। লবা-ছোবালীৰে মুখলৈবে বাপেক মাকে সদায় চকু বাধে। আমার দবে 'বোবাবী আনিলো' যেতিয়া নিকিনা বান্দী আনিলো' বুলি শাহহেয়েক নেভাবে। বোবাবীক নিজব জীব নিচিনা দেখে। লবা-ছোবালীয়ে নিজব পাত্ৰী-পাত্ৰে বাছি লোবাত মাক বাপেকে অলপো হস্তা-বদা নকবে। টকা-শিকা গৈ লবা-ছোবালী বিয়া-হাটত বেচা-কিনা দস্তব তাইাতব অসত্য সমাজত নাই।

• • Fathers and mothers have little occasion to manouever matches. It is a fact that amongst the Padam they seldom interfere and to barter their child's happiness for money would be regarded as an indelible disgrace—Col Dalton.

নাভা আববব ৩৫বত আমার মাহুবে আক বিশেষকৈ সুসত্য বঙ্গমাজে আর্টু দৈ এই এটি সজ শিক্ষা লব পাবিলে নিজব, সবাজব আক দেশব অশেষ উপকার সাধিব পাবিব। এই শিক্ষাব অতাহত আজি বঙ্গদেশত হাহাকাব লাগিছে। কত গাভক, পাটাগাভক, ছোবালীয়ে এই কাববেই নিজব সমাজক নেওচা দি অকাতবে প্রাণ আহুতি দিছে। কত দবর শুবববি চিৰদিনলৈ

আখোণ, ১৮০৭। কুপাবব বকুবাব আশ্রত হাশ্র।

অন্ত গৈছে, কতব মাক বাপেক পথব ভিকাবী হৈছে। এই পাপ (অর্থাৎ বিয়া-হাট বহবাই তাত লবাছোবালীৰে বেহা কবা) আমার দেশতো সোমাই আমার সমাজে অধঃপাতে যোবার লক্ষণ হৈছে। এই পাপ আচরণ যে নিতান্ত নীতিবিগর্হিত, কল্পিত মনব নীচ পাশবিক কায তাক পর্তীয়া আববেও হুইছে। আমি কিন্তু আর্ধ্যজাতি বুলি কিতাহি মাৰি কুবাসকলে বৃদ্ধ নাই বা ছুবর্শো! আযাক বিক! শত বিক! !

বন।

কুপাবব বকুবাব আশ্রত হাশ্র।

(কুপাবব বববকরা আৰু প্রিয়দর্শন শর্মাণে)

প্রিয়দর্শন। বববকরা দেও, হাইছিছে দেখোন?

কুপাবব। That's my business, not yours. পেইটো মোব কাৰ্য্য, তোমাব তো নহয়।

প্রিয়দর্শন। অ আই! আজি দেখোন ইমানকৈ টিভিবি-তুগা হৈ আছে, কথা হৰিৎকে নোবাৰি।

কুপাবব। These are contradictory propositions ছুইটাই পৰস্পৰ বিবোদী কথা: ইয়াব আগতে তুমি মোক শুনিলা, মোব মুখত যাত কিয়? তেনে নেদেবাহেঁতেন তুমি কেতিয়াও মোক তেনে প্রশ্ন নকবা। এতিয়া কৈছা নই টিভিবি-তুগা হৈ আছে। I say Priya darsan, you are a bundle of contradictions; because you do not seem to know that the haberdashery infuization of the people is closemantically gondolized by the society just as the oscilixed superfluation of the molecule is herzogoviani voluptualized by the tabular demonstration of the catapule.

প্রিয়দর্শন। (হাতজোবকৈ) বববকরা দেও, কাত দিয়ক, কাত দিয়ক, মোব পাতে ঘাটি। মই আপোনাৰ ইংবালীৰ বললব বাহক গোকাই লব নপাওঁ।

রূপাবব। নোপোরা তো। বচাবচি কবিলে মোব ইংবাজীৰ phrase and idioms-অব কৰোবৰ তাপত থাকিব নোবাৰি তুমি অসমীয়া পকা-ধৰিচা স্ব'হিব লাগিব।

প্ৰিয়দৰ্শন। মই নোজোকাকও বববকৰা দেও নোজোকাকও, তথাপি যোক আপুনি আপোনাৰ ইংবাজী আৰু ইংবাজী-বঙ্গলাৰ আৰ্হিত বচনা কৰা অসমীয়া "ক্ষেত্ৰ ইডিয়ম"ৰূপী বোন্ধা-ববলৰ কানোবনৰ মুখুৰাৰ।

রূপাবব। তেত্তে মই তোমাৰ ওপবত প্ৰসন্নচক্ৰ নাইবা প্ৰসন্নকুমাৰ হ'লোঁ।—উকটাক প্ৰসন্ন হ'লোঁ। মুখলি প্ৰসন্নচক্ৰ বা প্ৰসন্নকুমাৰ হ'লোঁ। বোলাত তুমি ইহিছা? নাহাঁহিবা; শুনা; —বববকৰা বব লোক; ডাঙৰীয়া শোক; সামাজ্য মাথুবহ দবে তেওঁ অকল উকা প্ৰসন্ন নহয়; হব লাগিলে একেবাৰেই প্ৰসন্ন চক্ৰ বা প্ৰসন্ন কুমাৰৰ নিচিনা হে কিবা এটা হয়। তুমি তোমাৰ নামৰ আগত এটা শ্ৰী লেখা; গোঁসাঁই অধিকাৰ বজা-পাটচা সকলে শ্ৰীৰ লাগি লগাই দিয়ে কিয়? কাবপ বব লোকৰ এটা সয়ম আছে। তেওঁলোক পাগ-জাৰা দোশা-খোৰা লগুৰা-লিক্‌চৌৰে হে ওলায়! বাওক সেই কথা। 'তোমাক এটা কথা কৈ থওঁ—মোক আগলৈকে তুমি কোনো কথাৰ পোন পটিমদি প্ৰন্ন নকৰিবা। "অক্ৰম বাবা গতি।" অক্ৰমি মই আপোন-গুচীতে যি মন যায় কৈ থাকিম; প্ৰন্ন কবিলে নকওঁ। যোক ছুই দিলেই কেবলুয়াৰ দবে মই বওঁ।—মই আছি বাতি সমাজিক এটা দেখিছিলোঁ। সেইটোকে মনত পাব ইহি উঠিলে।

প্ৰিয়দৰ্শন। কি নো ইহি-উঠা সামাজিক দেখা হৈছিল, আৰি শুনিবলৈ পাব পাৰোঁ নে?—মই বেকটাকে হে প্ৰন্ন কৰিছো, ডাঙৰীয়া।

বববকৰা। তেত্তে আকোঁ মই প্ৰসন্নচক্ৰ হ'লোঁ শুনা।—মই হেনো তিনি শ তিনি কুৰি গাৰ্ভৰ গবাকী। যোক কোনে সেইবোৰ গাৰ্ভৰ গবাকী পাতিছিল কব নোবাৰোঁ,— নিশ্চয় সেইজন ষাপৰ যুগৰ কোনোবা খুন্দা সিংহ বজা কি "খুন্দা-খাৰাপী" খৰ্গৰে হব; নহলে মই ইমানকোৰ গাৰ্ভ পাৰ কত? মই হেনো গাওঁ কুৰিবলৈ ওলালোঁ।—কিয় যে ওলালোঁ। তাকো কব নোবাৰোঁ, মোৰ গাত কিবা টক্ উঠিছিল ধুকপ।)—অ নহয়, এতিয়া মনত পৰিছে;—মোৰ বব ভোক লাগিছিল সেইদেখি। মই যে খাবলৈ

নেপাই আকালত পৰি মোৰ ভোক লাগিছিল এনেও নহয়; এই ভোকটো মোৰ "দুইকুখা" সদায় গাৰ্ভ—খাওঁ—মুষ্টি নামৰ বোণ। গাৰ্ভলৈ গতি কৰি মোৰ মাথুহবেবক মই কলোঁ। "মোক তইতে খাবলৈ দে, নহলে তইতক নেবোঁ।" সিহঁতৰ ভালেনো নিজেও ভালকৈ চুমাৰ খাবলৈ নেপায়; তথাপি যি যি পাবে মৰি-মৰ-জাহ দি বই বস্ত্ৰ কপ-বান আৰি অম্ব শব্দৰ বস্ত্ৰ বিভক্তিব এক বচনৰ আৰম্ভ হ'বালেহি। উক্ত শব্দৰ প্ৰথমা বিভক্তিব এক বচনে সেইবোৰ যি পাবিলে হকচি খালে, যি নোবাৰিলে, লগত টোপোলাৰ বোন্ধা বাস্তি ললে; আৰু কলত দলনিৰ মহজোক তেজ খাই লোটো-মাটো হোবাৰি লুখুমা-লোটোমা হল—তম্ শব্দৰ প্ৰথমা বিভক্তিব একবচন, আৰু চলিখক্ৰিবহিতো হল তেবেই। ইয়াক বোলে—"চেঁকীত মই হে লবিব-চৰিব নোবাৰা হল তম্ শব্দ। যি হওক, সৰ্বমুঠ শেহফল ওলাল,—বববকৰা রূপাবব ডাঙৰীয়া এই উক্ত প্ৰণালীৰ কাৰ্যকলাপত লিপ্ত হৈ, কুলি, উৰি, এনেকৈ ভীষাকাৰ হিলে যে তেওঁৰ শুবি দুটাই আৰু কাম নকৰে। কুলি তেওঁক ইন্তকা এখন লেৰি দিলে। এতিয়াহে বববকৰা ডাঙৰীয়া পৰিল বিপাকত। তেওঁ নিৰুপায় হল, ক্ৰতি-বুধি হেৰুৱালে।

ভূতৰ ওপবত দানব ওলাল,—বাইজে দিয়া সিধা-পাতি কপ-বানৰ বোঝাবোৰে জেৰ কৰি ধৰিলে যে সিহঁত তেওঁৰ পিঠিত উঠি বহিব। আৰু উঠিলও। বববকৰা ডাঙৰীয়া নিৰুপায় হৈ, ভাবপবা কোনোমতে চুচৰি-বাগৰি আহি ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ বাসি পালেহি; আৰু তেওঁৰ চৰণ নচলে, তেওঁ একেবাৰেই দীঘল দি পৰিবলৈ বাধ্য হ'ল। তেওঁৰ এনে অবস্থা দেখি তাত্তে এহুৰি এটা বেজ ওলাল। অৱশ্যে সেইবোৰ professional বেজ অৰ্থাৎ বেজৰ ব্যৱসায় কৰোতা বেজ নহয়; এনেই শুমাই-পাই-পানী দি-এগৰাহ-বোৰা ভূমি-চম্পা বেজহে। এওনে কলে,—"বববকৰাৰ গাত জোক লগাই দিয়া বাওক, জোকে কলহচেবেক তেওঁৰ গাৰ তেজ খাই উলিয়াই দিলে তেওঁ উঠিব পৰা হ'ব।" এওনে কলে,—"নহয়, বববকৰা ডাঙৰীয়া ইয়াতে দিন চেবেক নৈৰ বালিত ধৰিয়াল পৰি ধকাৰি পৰি থাকক, তেনেহলে তেওঁ খোবা "মাল-মছলাবোৰ" লাৰে লাৰে জীপ খাব; তেহে তেওঁ পিয়মতা দি

লাহে লাহে খবলৈ উভতি যাব পৰিব। এজন টিখ-টিং বেজে কলে—
 “বাইৰসকল ! এই কথাই কথা নহয়, এওঁৰ গাত শিঙা আৰু জোক
 একেবেলিয়েই যিমান পৰা ষায় এতিয়াই লগাই দিয়া যাওক। আৰু সিখা-
 পাতি ৰূপ-বানৰ বেজাবোৰ এওঁৰ পিঠিবপৰা ধৰাই নিয়া যাওক ; সেই-
 বোৰ ধৰা কৰি তাৰে আঁহাৰ গাৰ্ভত এখন পালীভাষাৰ টোল পতা যাওক,
 আৰু একমেবাদ্বিতীয়ে ধৰ্ম্মৰ মন্দিৰ এটা সজা যাওক ; কাৰণ আমি প্ৰায়
 এটাইবোৰেই সেই ধৰ্ম্মাৱলম্বী ; আৰু এই ৰূপ-বান বই-বস্ত্ৰবোৰ আঁহাৰ
 বাইৰপৰা চুচি বনা হৈ, সেইদেৰি প্ৰকৃতপক্ষত এইবোৰ বাইৰৰ হৈ।
 তাৰে বাইৰৰ লনাবোৰৰ বিজ্ঞা আৰু ধৰ্ম্মজ্ঞান উপাৰ্জন হলে আঁহাৰ গাৰ্ভ
 মঙ্গল, দেশ মঙ্গল, আৰু বৰবকৰা ডাঙৰীয়াৰ নিজৰো মঙ্গল হৈ হব।
 তেখেতক তো এইবোৰ বই-বস্ত্ৰ ৰূপ-বানে মুছুলিলে,—বৰ দেখিছোঁ, এই
 বোৰ অনৰ্বৰ ভৱত আৰু তাপত অৰ্থাৎ “গৰমত” আঁহাৰ দেশৰ অঁচল
 গাঁঠিৰ সোণ, পোনা আৰু গোনা লবৰকৰা বৰবকৰা জেবিয়েই চুকাৰ হৈ
 এতিয়া।” এই কথা শুনি বক্তাৰজনৰ গৰবীয়া ছজন টিখা-মোৰবা বেজে “হয়,
 হয়, এওঁ বেছ কথা কৈছে” বুলি একেবেলিয়েই শলাগি দিলে। মই দেখিলোঁ
 সন্মতন সম্পূৰ্ণিত। মোৰ এইবোৰ সম্পদ বিভূতি লগত লৈ মই মৰি
 যোগাও ভাল, তথাপি এইবোৰেৰে বিবহিত হৈ “আও-কায়:ন জীয়াই”
 বকাটো মোৰ পক্ষে অসম্ভৱ। মই নিহিটৈ মাত লগালোঁ ; “বাইৰ
 সকল ! তোমালোকে মোৰ প্ৰতি অশুকপা প্ৰকাশ কৰি সেইবোৰ একো
 নকৰিবা, মই তোমালোকক মোৰ নুব বোৰা শপত দিছোঁ। বৰ: তোমা-
 লোকে যদি মোৰ কিবা উপকাৰ কৰিব খুজিছা তেন্তে বই-বস্ত্ৰ ৰূপ-বান-
 বোৰেৰে সৈতে মোক ধৰি লট্টিয়া দি বগৰাই পানীত পেলাই দিয়া, মই
 আপোন মন আপোন প্ৰাণ লৈ লাহে লাহে উট ভটীয়াই গৈ থাকোঁটৈ।
 আৰু পানীত পৰিলে মোৰ গাটো অলপ চেচা পৰিববো সস্তৰ, তেতিয়া মই
 অলপ শুং পাম বুলিও মোৰ বিখাস হৈছে।”

মোৰ শপত শান্তি শুনি বাইৰে মোক দিলে পানীটৈ বগৰায়। কিন্তু
 মই দেখিলোঁ, মোক মোৰ বস্ত্ৰ আৰু ৰূপ-বানবোৰে তললৈ টানি নি বুৰাব
 হৈ খুজিছে, ওপতি যাবলৈ নিদিয়ৈ। শকটত পৰি মই “আৰি মধুহন”

বুলিবলৈ পাৰিব, চিহ্নৰ ধৰিলোঁ—“বাইৰসকল ! দহোকুবি, তোমাগোকে
 মোক ধৰি টানি পানীৰ জ্বৰলৈলৈ নিয়া, তাতে মই মৰোঁ।” এই যি হওঁ হয়,
 তথাপি তোমালোকে মোক এই দৰে নিগমো বুলি মৰিবলৈ এৰি নিদিবা ;
 এৰি দিলে, তোমাগোকেৰ গাত ব্ৰহ্মবদ লাগিব। বাইৰে মোৰ শপত
 শুনি—আনিলে মোক পানীৰ জ্বৰলৈলৈ টানি ; কিন্তু মোৰ বিপদ নগল।
 সেই টিখা-মোৰবা বেজকেইটাই আৰ্কে সেই আমনি লগা হুব ধৰিলে—“ব-
 বকৰা ডাঙৰীয়া, আপুনি আপোনাৰ গাৰ তেজ কটাৰলৈ নিদিয়ো নাই,
 ৰূপ-বানৰ বেজাণেৰে মোক আঁহাৰ বহাটলৈ দিছক, সেইবোৰেৰে আমি
 ইয়াত পালী ভাষাৰ টোল আৰু একমেবাদ্বিতীয়ে ধৰ্ম্ম প্ৰচাৰৰ মন্দিৰ
 সাজোঁ ?” মই দৃঢ়ভাৱে কলোঁ ;—“সেইটো হওই নোৱাৰে। গতান্তৰ
 নাশাকিলে, মোৰ গাৰ তেজকে শিঙা দি উলিয়াবলৈ তোমালোকক দিম,
 কিন্তু ধন-বিতৰ টোপোলা এৰি নিদিওঁ। আৰু পালীভাষাৰ টোল আৰু এক-
 মেবাদ্বিতীয় ধৰ্ম্মৰ মন্দিৰ মন্দিৰকৈ বে তোমাগোকে কেপকেপাই আহাইক
 তোমালোক বলিয়া হৈছাইক নে কি ? মই মন খুলি কব লাগে নে ? লাগে
 যদি কওঁ তেনা,—তোমালোকৰ একমেবাদ্বিতীয় ধৰ্ম্মেৰে সৈতে, মোৰ একো
 সম্পৰ্ক নাই। স্বতন্ত্ৰে সেই ধৰ্ম্মপ্ৰবৰ্ত্তকৰনৰ তিব্যোভাৱ দিনা ময়ো মোৰ
 নাম-ধৰত নৈবেজ এভাগি দিওঁ, মোৰ দৰাইব ধৰতো সেইদৰে এভাগি
 দিয়া হয় ; কিন্তু সেইটো সেই ধৰমেৰে সৈতে আঁহাৰ ছইবো কোনো সম্বন্ধ
 থকা বাবে নহয়, সম্বন্ধ সন্মুলি নাই,—মাধোণ পৰকাগত সেই ধৰ্ম্মপ্ৰবৰ্ত্তক-
 জনৰ আয়াব সঙ্গতি হবৰ নিমিত্তে হৈ আমি দৰাই ভতিজাই তেনে
 অশকৰ্থ কৰোঁকৈ। আঁহাৰ উপৰি পুৰুষসকলৰ দিনবেপৰা এনে নিয়ম চলি
 আহিছে দেখি আমি তাক শুচাব পৰা নাই।” এই কথা শুনি চোকা
 বেজৰ ভিতৰৰ এজনে অশকৰে কলে—“সেই ধৰ্ম্মপ্ৰবৰ্ত্তকেৰে সৈতে যদি
 আপোনাগকলৰ কোনো সম্বন্ধ নাই, তেন্তে নো আপোনাগকলৰ উপৰিপুৰুষ-
 স গলে তেওঁৰ হৈ এই দৰে পিও দিবলৈ গৈছিল কিয় ? কাৰ পোৱে কাৰ
 হৈ গয়াত পিও দিয়ে গৈ ? আপোনাগকলে মহেশ্বৰ বা যিচু পৃষ্ঠৰ হৈ
 এই দৰে একোভাগ নৈবেজ নিদিয়ো কিয় ? নামক, কৰীবা, চৈতন্তৰ হৈও
 দেধোণ এনে নকৰে ? একমেবাদ্বিতীয় ধৰ্ম্মপ্ৰবৰ্ত্তকৰনৰ ওচৰত আপোনা-

সকলব উপবিপ্লবসকল কিবা এটা কথাত ববৎক কৃতজ্ঞ নাথাকিলে তেওঁব আত্মার সঙ্গতিব নিমিত্তে এনে চিত্তা আরু এনে কার্য আপোনাসকলব ভিত্তবত চলি আহিছে কিয়? তেওঁব আত্মাব সঙ্গতিব অর্থে প্রেত-কার্য কবিবলৈ তেওঁব নানাতি পুঁতি থাক শিষ্যাসকলব কিবা অন্তর ঘটিছে? সেইসকলে সেই কার্য দেখোন কবিবই লাগিছে? চোকা-মুখীয়া বেজব এই কথা শুনি যোব খং উঠিল: কিন্তু সি উঠিল যি উঠিল যে, মই তো উঠিব নোবাবোঁ; মই যে চলৎশক্তি বহিত হৈ পানীৰ জুঁলিত ভীষাকাব হৈ বুকুত পিঠিত রূপ-বান বই-বস্ত্রব বোজা বান্ধি লৈ দৌষল দি পবি আছোঁ। যোব সহায় নাপালে বঙে অকলৈ কবিব কি? “যোবা চাই ঠেং খোবা” চৈ পবি ধকাবপবা হুঠিলে “চোবাব” উঠিব খুঁজলেও উঠিব কাব পিঠিত? সেই নিমিত্তে মোক হুঠিবব দেখি বঙেও নিদাশ হৈ হাতব ঢেকনি পেলাই দি, সতী যাবব মতলবেবে আকৌ যোবে লগত দৌষল দিলে। তথাপি মই সেই চোকা-মুখীয়া বেজ কেইজনক কলে—“পালীভাষাব টোল পাতিবলৈ বা একমেবাবিহীতীয় ধর্মব নাম-ধব সাক্ষিবলৈ তোমালোকক মই রূপ দিব নোবাবোঁ। সেই কার্যত সহায় কবি মই পাপ সাক্ষিবলৈ নাথার্ত। কামব মই জানো সেই ধর্মব মাহুহবিলাকে দিইতব নাম-ধবত দিইতব মবা আতা মহন্তশেণব হাত পটাত চন্দন যেনকৈ পিহি, উবালত পিঠাঙবি যেনকৈ গবি কবি লৈ নৈবতবে সৈতে বিহলাই ধায়।” এই কথা শুনি এটা যুতা বেজে হুঠিলে—“ববনকবাব নাম-ধবে দেখোন সেই একমেবাবিহীতীয় ধর্মব কেহরুপানীব নামধবব ওচবতে; আপুনি তাগৈ গৈছে নে নাই কব নোবাবোঁ, কিন্তু আপোনাব দেউতাক থাকৌতে তেখেতে সততে সাতলৈ গৈ তেনে নৈবতব ঠাই অহা মই দেখি-ছিলোঁ। আপোনাব কথা সঁচা হলে দেখোন, ববনকবা ডাঙবীয়া, আপুনি স্মৃনী তল গৈয়েই আছে, মিছাতে পানীৰ জুঁলিলৈ আমাব হতুবাই আপোনাক টনাই আনিলে কিয়?” মই দেখিলোঁ, এই চোকা-মুখীয়া কেইটাক মই তর্কেবে অকলৈ বলে নোবাবিব; ইয়াক ভাবি মই ইফালে সিফালে চাই ওচবতে—হে যোব প্রিয় বদ্ধ প্রিয়সদর্শন ধর্মঃ! তোমাক দেখিলোঁ; দেখি যোব বুকুখন ডাঠ হল। মই মাত

আখোণ, ১৮৩৭।] কৃপাবিব বকুবািব আহত হাশু।

দগালোঁ—“যোব সোণামুবা প্রিয়দর্শন ধর্মঃ! সাক্ষি যোব বৈশ্বশকট উপহিত। এই বাহ বেজব হাতবপবা যোক তুমি বন্ধা কবাঁ যোব বাপুকণ।” তুমি কলা—“যোব গাত বল না, মই নিশকতীয়া মাহুহ, মই ইইতব সমুখ হব নোবাবোঁ; যোবপবা যদি কিবা ইষ্টানিষ্ট ববনকবা ডাঙবীয়াব হব পাৰে, সেইটো মই আত্মসোণন কবিলেহে হব, দেখাশুনাকৈ নহয়। সেই দেখি মই মনে মনে লবি যার্ত, আমাব ককাইদেওক মাতি আনো গৈ, আমাব ককাইদেও যে এই চোকা বাহ বেজব সমুখ হব পবিব।” মই কলোঁ। “যোবাব, যোবাব, যোব বোপাই অশ্রুতপতি যোবা; কিন্তু চাব, সোন-কালে তোমাব ককাইদেবা নাহিলে ইইতব হাতত যোব প্রাণ-বাহু যাব।” তুমি কলা “আমাব ককাইদেওব স্মৃনী আহবিব নাই; কাম কবি কবিয়েই তেখেত হাইবাণ; তেখেত কাম কবিব পবা যোগ্য মাহুহ দেখি সকলোবে তেখেতব পিঠিত বোজাবোকে কামব ভাব দিযে থাক তেখেতেও কোনো আপত্তি নকবাকৈ বয়। বাক মই লবি যার্ত, পাবোঁ যদি মাতি গৈ থাকে। গৈ।” এই বুলি তুমি লবি গলা। বস্ত্রকব পিছতে তুমি তোমাব ককাই দেবাবে সৈতে যোব ওচবত ওলালাহি। ককাইদেবাক দেখি মই উশাহ পালোঁ; কিন্তু দেখিলোঁ তেওঁব পিঠিটো এটা মত কামব বোজা; তেওঁ কোনো মতে কেকোজেকো কবিহে আহিছে। সর্দনাশ। একেই মই বিকৃত-বোজাব ভাবত তল যার্ত যার্ত, মোক তুলিবলৈ বিবা এজন আহিল, তেওঁ কামব ভাবত কেকোজেকোকৈ আহিছে !!! যি হওক, তেওঁক কলে, “যোব বব মইনা বব ধর্মঃ! তুমি অগপ অঁতবি ধিয় হোবোঁ। ক্লেবাবাকৈ যোব গাত ইমানধোব খোজাব ওপবত তোমাব সেই বোঝাটোও লবি পবিব লাগিলে যোব আক লীণব আশা নাথাকে। এতিয়া মোক কেনেকৈ পাবা এই বৈশ্বশকটবপবা বন্ধা কবি ভতীয়াই উটি যাবলৈ স্তুবিবা কবি দিহা।” ককাইদেবাই কলে—“ববনকবা ডাঙবীয়া, মই পবিয়াপটেক চাইছোঁ, আপুনি এই দবে উটি যোবা অসন্তর। যি বোঝা আপোনাব গাত আছে সি আপো-নাক তললৈহে নিব, ওপতিব নিদিযে। মই ঠেঁলি হেচুকি নিবইলকো যোব লগতে তললৈহে যাম। এতকে ইকবাই কবা নহয়, আপোনাক টানি লৈ

যাবলৈ কলিকতাবপৰা মই "ঈমবোলাব" এটা অনাওঁ।" এই বুলি ককাই-দেবাই তোমাক কলে "কণবোপা শৰ্ম্মণ, তুমি গৰি যোৱা, কলিকতাবপৰা মিউনিচিপালিটিবপৰা ভেবোণীয়া কৰি এটা "ঈম বোলাব" লৈ আহাঁগৈ।" তুমি কলা "ককাইদেৱেও, ঈম-বোলাবে বববন্ধক পানীত কেনেকৈ টানিব?" ককাইদেৱাই কলে "বোপা তই এইবোৰ আৰ্শোঁৱাহ ধৰি নাখাৰিবি, ভাত স্ৰাব এচু পি সিংহে বেৰিষ্টেৰ-আৰু স্ৰাব বাসবিহাৰী ঘোষ উকিলেবে সৈতে পৰামৰ্শ কৰি বববন্ধক টানি লৈ যাবলৈ তেওঁলোকে বি যন্ত বা নি উপায়কে ভাল বেলে তাকে লৈ আৰিবি। বববন্ধা ডাঙৰীয়াৰ টোপো-লাবপৰা সেই দুজনৰ consultation fee ফিচ্ হুহেজাৰ টকা লৈ যা।" এই কথা কোৱা মাত্ৰকতে তুমি সৰু শৰ্ম্মণে মোৰ গাৰ টোপোলাবপৰা দুহেজাৰৰূপ উলিয়াই লৈ লব ধৰিলা; আৰু সঁচা কথা কবলৈ কি, সেই দুহেজাৰৰূপ মোৰ গাৰপৰা নামিলতে অলপমান ঘোৰ গাটো পাতল পালে।। তেতিয়া মোৰ জীৱৰ আশা ভালকৈ হল। মই ককাইদেৱাক কলে "তুমিও কৰ্ম্ম-বোলাব ভাৱত কেবোকেকে যেতিয়া, তোমাবো চুবিয়াৰ ঠোবটো মোৰ পোন্ধটোত বান্ধি-লোৱা, তেনেহলে তোমাকো সেই কলিকতীয়া "ঈমবোলাবে" বা বি যন্তকে তোমাব ভায়াই আনে সিহেই টানি লৈ যাব পাৰিব। তুনা বব শৰ্ম্মণ, মোৰ এটা সন্তান আছে,—মই ভাতীৰ আফ-গান্দিয়ানত এটা মজিদ আৰু কলিকতাব মুগাঁহাটাত ইহদী ধৰ্ম্মৰ নিমিত্তে এটা "চিনাপগ" সজাই দিম। তুমি মোৰ লগতে গৈ সেই দুটা কাম কৰাই দিব লাগে। কপ-বান বি লাগিব মোৰ পিঠিব এইৰূপৰ টোপোলা কেইটাৰপৰা নি তুমি ধৰচ কৰি থাকিবা, কোনো চিন্তা নাই।" মোৰ কথা শুনি ককাইদেৱাই বং পাই কলে "বববন্ধা ডাঙৰীয়াৰ অহুগ্ৰহ। মই ডাঙৰীয়াৰ নামৰ অৰ্থে আৰু কৰিব, আৰু নাম ফটাই দিম;—বোপাদ আৰু পেলেটাইনৰ নিচিনা আৰু দুই চাৰি ঠাইত দেৱালয় দুই-চাইটো সজাই দিম। আমি সৰ্গসেৱক,—সৰ্গধৰ্ম্ম আমাৰ, সৰ্গকৰ্ম্ম আমাৰ। "বহুশ্ৰেব কুটুমক" আমি।—অৰ্হণে একমেবাৰিতীয়া ধৰ্ম্ম আৰু তাৰ গ্ৰন্থকলন exception অৰ্থাৎ আমাৰ "সল্লব" বাহিব। এই বাস্তবকে আমাৰ নিয়মৰ সত্যতাৰে প্ৰমাণ কৰে,—exception proves

the rule" এনেতে মই সাব পালে।। কি উদ্ভট সমাজিক চোৰাটোন ব্যাক প্ৰিয়দৰ্শন বোপা।

প্ৰিয়দৰ্শন। বাগবিক উদ্ভট। এনে সমাজিকৰ কৰাত বববন্ধা ডাঙৰীয়াৰ আন্তত হাত হোৱাটো বাস্তাবিক। কিন্তু মোৰ নো আপুনি কব "ককাইদেৱা"জন পালে? মই দেখোন অকলশৰীয়া পহু হে।

বববন্ধা। মই নো কব তিনিশ তিনি কুৰি গাওঁ পালে? কোৱাটোন? মোৰ নো মূৰে গাৱ কৰপৰা ওলাল এইবোৰ গাওঁ-বহু?—সমাজিকত সকলো সন্তৰ। মই দেখোন ঠন্থন-যদন-গোপাল! আনি প্ৰিয়দৰ্শন বোপা, সমাজিকত মাহুহে অষ্টনিধিৰ ভাণ্ডাৰ পায়; সাব পালে তাৰ কি মূল্য আছে?

কপাৰব।

সংসাব।

প্ৰথম অধ্যায়।

নগাৰ্ঠ সম্ভৱৰ এচুকৈ আলি আকবৰ বৰ। নেদেৰা মাহুহে তেওঁলোকৰ ঘৰবাৰী দেখিলে এই ধৰে এঘৰ বেছ অৱস্থাপন্ন মাহুহ এই কথা সহজেই অহমান কৰিব পৰে। ঘৰ ডাঙ্গৰ—বৰলা ঘৰ, বাৰীও প্ৰকাণ্ড—আন, কঠাল, তামোল, পাপ আদিবেই ভৰা। কিন্তু যদি কোনোৱে সেই ঘৰৰ দুৱাৰমুখত থিয় হৈ বৈ এৰতক কাপ পাতি তেনে তেজো শুনিবলৈ পাব কি—কেকনি-ঠনি আৰু মাজে মাজে দুই এটি হুন্দীয়া। অকল এই ধৰেই নহয়, সংসাবত এনেকুৰা বহুতো ঘৰ আছে।

আলি প্ৰায় তিনি মাহ মানবপৰা আলি আকবৰ বোণশয্যাত পৰি আছে। এই সময়ত এই সংসাবত তেওঁৰ আপোন বুলিবলৈ এক মাত্ৰ হুন্দী মাকৰ বাহিৰে আৰু কোনোৱেই নাই। অলপ দিনৰ আগতে তেওঁৰ বিপদ সম্পদৰ লগৰীয়া হুৰ হুৰ ভাগিনী মদমৰ তিকতা লগতেই আছিল। ভিতৰি আন কি কথা আছে কৰ নোৱাৰে, দেখাত তো মোমায়েকৰ

খুলশালীয়েকর গা বেয়াব কথা শুনি চারলৈ বাওঁ বুলি তেওঁ গৈছে আঞ্জিও ওভতা নাই। মাক বাপেকৰ ঘৰো ওভত নহয়, দিও প্ৰায় ইয়াবপৰা আঠ মাইলেই হব। আৰ্জি আকববৰ দিনে দিনে শব্দীৰ অৱস্থা বেয়ালৈহে আহিছে। মাজতে দুদিনমান দেখা গৈছিল, কিবা সুপখ্যব দোষতেই নেকি যিন বিয়েকৰ পাছতে মন্থীয়া আকৌ সেই আগৰকৈকো একোৰ বেছিহে হল। প্ৰথমে ডাক্তৰী অৰ্থকৰ ব্যৱহাৰ কৰা হৈছিল, তাৰ মাজত হকটৈ কাপে হুওনা। তাৰ পাছত কলিকতাৰপৰা কৰিবাকী অৰ্থ কেমটলমান অনাই থাই অৰ্থৰ চৌপনিচ্ছেবাও তেওঁ হেৰুৱালে। মাকৰ ইচ্ছা, শেষত অসমীয়া অৰ্থকৰ কেপালীমান দি চায়, কিন্তু পুতেকৰ যিগ আৰু আওকাণৰ বাবে সেই কথা উল্লেখ্যবলকৈ মাকে সাহ নকৰিলে। জাপৰী বেৰিনী কেবাদিনো আহি বাজৰপৰাই উভতি গল, ভিতৰ সোমাই বেগীৰ কাষ চাপিবলৈ সাহ নকৰিলে। কাণৰ এময়ত আকববে এই বেৰিনীৰ আগতে অসমীয়া অৰ্থকৰ নিওঁৰতা আৰু দুৰ্গামৰ একশেষ কৰি বৈছে। তেওঁ মৰিও বাব তথাপি অসমীয়া গছৰ শিপা বনৰ পাত দেখায়। অৰ্থাৎ জেৰ !

শেষ নিশাবপৰা বেগীৰ টানেই, পুৱালৈ মাত-কৰাই বহু হল। ইমান দিনৰ ভিতৰত মাকে কেতিয়াও পুতেকৰ এনেহুবা শোচনীয় অৱস্থা দেখা নাছিল। আৰু অলপ পৰৰ পাছত যে কি হব পাৰে সেই কথা মাকৰ সপোনকো অগোচৰ। কিয়নো তেওঁৰ দৃঢ় বিশ্বাস যে—আৱাই তেওঁক তেওঁৰ সকলোকে মাৰি নি যিমান হুৰ কটত পেলুৱাইছে এক আকববৰপৰাই তেওঁ সেইবিলাকৰপৰা উদ্ধাৰ পায়। তাৰ উপৰিও বাপেকে মৰিবৰ সময়ত কৈ গৈছিল যে—“ধৰি এই সংসাৰত আমাৰ বংশ ধোৱাতো আন্নাৰ ইচ্ছা হয় তেন্তে আকববৰপৰাই বৰ”। আকববৰ মাক সতী সাক্ষী, বিশেষতঃ মৃত পিৰিয়েকলৈ সমানে ভক্তি থকাৰ অন্তিমৰ সেই ভবিষ্যৎবাণীৰ দৰে কথাযাৰ তেওঁৰ অন্তৰত ইমান বহুদূৰ হৈ সোমাল যে কোনো সময়তেই সেই কথাৰ তিল মাজেও মিছা বুলি তেওঁ মনত ভাবিব নোৱাৰে। পিৰিয়েক এজন আদৰ্শ ধাৰ্মিক আছিল, তেওঁ এদিনলৈকো বেমালাৰ ছলতো বৈশীয়েকৰ আগত মিছা কথা এখাৰ কোৱা নাছিল; গতিকে আঞ্জিও অৰ্থৰ ধামৰপৰা বৈশীয়েকৰ পূৰ্ণ ভক্তি তেওঁ পাই আছে। মাকে অচেতন পুতেকক আগতে

লৈ নামান হুৰৰ কথা ভাবি চকুপানী টুকিব লাগিছে। সেই বুলি বেন কোনেও নেভাবে যে মাকে পুতেকৰ অন্তত আশকা কৰিহে তেনেহুবা কৰিছে। সেই কথা ভুল। মাকে ভাবিছে যে—“আঞ্জি মোৰ পোৰ বহু-বাহুৱসকল ক’ত?—যিসকলে মোৰ পোনাক লগ নললে ভাল বেয়া কোনো কানটকৈকে এথোকা আগ নেবাচে আঞ্জি সেইসকল ক’ত? বৰত এমাজি থাই আহিও ইয়াত এগটা নেথালে গা হুহুৰুৱাসকল কেনি? এইবোৰৰ উপৰিও—গোটেই গা গহনাৰে তবাই দিব পাৰিলে শ্বশ্বৰপেৰে মৰিবলৈ ওলোৱা তিৰুতালনী ক’ত?” এই দৰে বুলীৰ ভাবিব লগীয়া আৰু বহুত ভাবনাই থাকিল। এই যিনি পাৰ্ভ’তেই পাছ ফালৰপৰা জাপৰী বেৰিনীয়ে আহি মাত লগালেহি—“আই, আনুনি এইদৰে আগতে লৈ চাই থাকিলেই কাম হবনে?” তাৰ উত্তৰ বুলীয়ে কি দিব? ইমান পৰ মনে মনেই আছিল, জাপৰীক পাই হকহক কৰে বুলীয়ে কম্বিবলৈ ধৰিলে। পাছত কলে—“কিনো কৰিবলৈ দিছ ক?—জাপৰীয়েও একো আগপাহ ভাবিবলৈ নহল, বৰহ কৰে কৈ পেলোৱে যে—“কি কৰ আৰু ‘নমৰে মানে চাবা—হুবুৰে মানে বাবা’ ইয়াকে চাই এটা কৰিব লাগিল।” বুলীয়ে সকলো কথা শুনিব পাৰে, সকলোকে সন্ধান চকুৰে চাবও পাৰে, কিন্তু যি মাহুৰে বুলীৰ পুতেকক তেনেহুবা অমৰলব কৰা কয় সেই কথা যে শুনিব নোৱাৰেই, তাৰ উপৰিও সেইদৰে ক’ত তালুনি বুলীৰ দাঁতৰ মাল-চকুৰ ফুটা, আঁতৰতে দূৰ দূৰ।

বুলীৰ তাৰ গতি দেখি সেই সময়ৰ ৰঙেটোলে যে জাপৰীয়ে মন কৰা নাছিল সি নহয়, কিন্তু উপস্থিত বুদ্ধিহে একো উলিয়াব পৰা নাছিল। যদিও বুলীয়ে বহুত ভয়ত সেই সময়ত জাপৰীক মুখেৰে একো কোৱা নাছিল, জাপৰীয়ে কিন্তু বুজিছিল যে আঞ্জি আন সময় হোৱা হলে কেনে উত্তৰকে পালেহেঁতেন। সেইবোৰৰ একোৱেই নহল, হঠাৎ বুলীৰ মনত কিহে বেলগে—যেন কিবা এটা আত্মাৰ অশুট ধৰ্মিয়ে বুলীক উৰগাই দি জাপৰীক কোৱালে যে—“আই, তয়েই এখাৰ চাচোন।” জাপৰীয়েও এই কথাৰে কি বিচাৰিছিল, আৰু মুখেৰো বেছ মিলিল, কিয়নো এই সময়ত আকববৰ চেতনা মুঠেই নাই। এনে অৱস্থাত যদি জাপৰীৰ কেইপালীমান অৰ্থ বুয়াৰ তেন্তে তেওঁ সেই কথাৰ গমকে ধৰিব নোৱাৰিব। আৰু তেওঁ যে

এদিন জাপবীর অবধক পেংলাই কবিছিল ভাল হোবার পাছত যে তাব পোটকটো তাই তুলিব বিশেষকৈ এই আশাটোয়েই হে জাপবীক নচুৰাব লাগিছিল। যি হওক বুঢ়ীৰ কথা মতে জাপবীয়ে সেন-তলীৰপৰা কোনোবা কালবে তকান টোটাৰো পৰা গছৰ ছাল এভোৰৰ উলিয়াই পটাট খেঁটালি লৈ মৌজাল এটাশবে সৈতে কোনো বৰমে এপালী গিলালে। ধৰাত লবফৰ হোৱাত কোৱাবিয়েদিও অলপ বৈ গৈ গাকত পৰিল গৈ। জাপবীয়ে লবালবিকৈ বিহাৰ আচলবেই মূৰে সৈতে সকলো বিনি মছি—“তাট কোনো কথা নাই” বুলি বুঢ়ীক গোটাচেৰেক বাহুয়া বুৰাই দি কিবা এটা বিচাৰিবলৈ গাঁৱলৈ যাবলৈ ওলাল। বুঢ়ীয়ে শুধিলে—“আকৌ কেতিয়া অধৰ বুৰাব লাগিব?”

জাঃ—“বাক মই আছোয়েই নহয়। আপুনি চাইটামান খোৰাব বিহা কৰক গৈ যাক।”

বুঃ—মই খোৱাতো পাইছোঁ। সেইমতে এতিয়া লবাক কি বুৰাও? যোব বাছাব যে আজি তিনি সাজ লখোন” বুলি বুঢ়ীয়ে আকৌ এটা বিননি মেলিলে। তিক্ততা জাতিটোৰ হিয়া নিচেই কোমল; অলপ ধহনি ৰালেই পনি গৈ টপ টপ কৰে বনলৈ ধৰে। জাপবীও তিক্ততা, হৰিও বেজিনী তৰাপিও আজিলৈকে তাই নিজক সম্পূৰ্ণ বেজিনীৰ উপভূক্তা পাত্ৰী কৰি লব পৰা নাই। কিয়নো এই ঝগড়াৰত অধৰপাতিত ফেনে গুণ দেখুৱাবলৈ চেষ্টা কৰা ৰায় সেই দৰে যদি নিজৰ হিয়া আৰু মূৰৰ কথাকিটাতো অলপ চেষ্টা কৰা ৰায় সেই দৰে যদি নিজৰ হিয়া আৰু মূৰৰ কথাকিটাতো অলপ গুণ বাৰিৰলৈ চেষ্টা নকৰে তেনেহলে সিও সময়ত বাঘাত বটায়। বুঢ়ীৰ অহুয়া আৰু কান্দোনলৈ চাই জাপবীৰ উচিত আছিল যে বুঢ়ীক পাৰে মানে শাস্তনা দিয়া। কিন্তু নিজৰ হিয়া দৰাবলৈ চেষ্টা নকৰাৰ ফলত বুঢ়ীৰ সুৰতে সুৰ মিলাবলৈ জাপবী বাধ্য হল। অলপ সময়ৰ পাছত—বেতিয়া শোকৰ হেঁচনিৰে চুয়োবোপৰা অলপ আঁতৰিল তেতিয়া বুঢ়ীয়ে লাহে লাহে উঠি গৈ বোগীৰ শিতানৰ ফালৰপৰা মাটিৰ কলহ এটা আনি জাপবীক পানী একলহ আনি দি ৰান্ধল কলে। পুতেকৰ লগে লগে বুঢ়ীয়েও আঙ্গি তিনি সাজ লখোনে আছে। জাপবীৰ কথা মতে তেওঁ আবেলি বা গধূলিলৈ যে পুতেকক কিবাকিৰি অলপ বুৰাবলৈ সমৰ্থ হব এই আশাতেই তেওঁৰ এই আয়োজন।

জাপবীয়ে কলহটো লৈ পানী আনিবলৈ বুলি আগ ফালৰ দুৱাৰ-দলিটো পাব হৈছেহিহে মাথোন এনেতে হঠাৎ এজন হেট কোট পিন্ধা চাহাবক বুঢ়ীৰ ঘৰৰ নঙলা পাব হোৱা দেখিলে। দেখেই জাপবীৰ জাপবী কোঁচ ৰালে, তাই বিমুৰ্তি হল, ইফালেই আহিবনে এতিয়া, দিফালেই যাব, ভাবোতে ভাবোতে চাহাব আহি ওচৰেই পালেহি। তাই কলহ ততেই এৰিলে—ভাবোহে নেভাগিল, একে লৰেই গৈ বুঢ়ীৰ ওচৰ পালেগৈ। সেই বিনি পাই কোপাই-মোপাই বকিবলৈ ধৰিলে—“হায়, হায়, কি কথাটো হল—নোবো অধৰটো বুৰাইছোঁ, ডাক্তৰ চাহাবো আহি পালেহি?” মনৰ গতি তেনেকুৱা হোৱা-বেই কথা। ডাক্তৰ চাহাব নিজে আহি উপস্থিত হোৱাতো বহু দিনীয়া পুণ্যৰ ফলতেহে বুলি ভাবি বুঢ়ীয়ে আতোপুতোকৈ ওলাই আহি চাই দেখে যে—অ’ আচল চাহাব! চাহাব-তেনী আমাব—পোণাবাম।

এম, মোছলেহ উদ্দিন আহম্মদ।

মধু যামিনী।

(গান)

ভেট নাহি ভেল আছু মধুবনমে,

পো মেৰি হুবতীয়া

মধু সুবতীয়া

মধু যামিনী।

উত্তোল হিয়াপৰ

মবনক বিমবন,

বাদৰ বৰিষণ

আঁৰিপৰ অহুখন,

মিটল ন আশা

বহত পিয়াসা

ন আওল ধনী মধু যামিনী।

ভাৱনন্দন কহে

বিবৰীজনক দহে

সকিত লসয়-অভিলাষা,

ধীৰ জীৱণ তহু,

পোহি মূৰ ন পেৰম্ব,

ধৰম-ধৰম সবু নাশা,

ন আওল ধনী মধু যামিনী।

শ্ৰীপ্ৰহ্লাদাম কৃষ্ণা।

অসমীয়া ভাষাৰ কেবোণ ।

অসমীয়া ভাষাৰ শব্দবিলাকৰ ভিতৰত চুট দীঘল আছে । কোনোটো শব্দ এক আখৰ দীঘল, কোনোটো চাৰি আখৰ আৰু কোনোটো দহ আখৰ দীঘল আছে । দহ আখৰদাতকৈকত দীঘল শব্দ আছে হে । কিন্তু দীঘল পুতলে ডাঙৰ হলেই শব্দটোক ডাঙৰ বুলিব নোৱাৰি । একোটা ভাষামল আছে, দেখিবলৈ বৰ ডাঙৰ, বেগটোৰ মান, কিন্তু কাটি উলিয়ালে শাঘটো সৰু । সেইদৰে সৰু শাঘৰে ভীম নাথিকলো দেখা যায় । তামোল নাথিকলৰ দৰে ভাষাতো ভীম শব্দ বহুত আছে । কোকানলে, অৰ্ধাবিবকবি, টেটন-টামন, নদন-বদন, অৰালচৰ, হাৰাণুবি আদি কবি শব্দবিলাকক ভীম শব্দ বুলিব পাৰি, লেখিলে সিহঁত কাকত ছুবি বহে । কিন্তু সিহঁত লেখত আছে ৰোগত নাই, লেখি নিলে সিহঁতৰ ভিতৰত ছহুবি-ছহুবি আখৰ ওলায়, জ্বিলে এবাতিও পাবলৈ টান । যেনে ডাঙৰ শব্দ আছে, তেনে সৰু শব্দও অসমীয়া ভাষাত বহুত । এই সৰু শব্দবিলাকৰ ভিতৰত কেতবিলাক শব্দ আছে, সিহঁত দেখিবলৈ সৰু হলেও ৰোগত বৰ গধুৰ । তই এটা সৰু শব্দ, দেখিবলৈ নিচেই চেৰেণা । ই, সি, তই আদি কবি শব্দবিলাক শব্দ-কোষৰ মুনীয়া শব্দ বুলিব পাৰি । কিন্তু ইহঁত আকাৰতহে মুনীয়া, ভিতৰত তেনেই শাঘ, বাকলি একশো নাই । তই, এই শব্দকণিকাত যে কিমান ভাৰ মুখ-লুকাই আছে তাৰ লেখ দিব নোৱাৰি । লুকাই বৰা তাৰ এটাই-বিলাক উলিয়াই আনি সাজ-পাৰ পিন্ধাই এঠাত থুপুবি কবিলে ফুৰুৰেই মুক্তৰ সেনা কটকৰ সমান হয় । হেৰ মীনাবাৰ 'তই' কৰণবা ওলাসিহি, এই কথা শাৰীত পুত্ৰাপুত্ৰি ভাৰ ঠাৰ ৰাই আছে । চোৰাচোন তাৰে চুটা মান উলিয়াই দেখুৱাওঁ । তই বুলি সন্ধ্যাৰ কথাও বুজা গল মীনাবাৰ বৰবাব বৰব লৰা নহয়, কাৰুতীৰ ঘৰবো নহয়, বা আন কোনো বিতাপ পোৰা ঘৰব বংশধৰ নহয় । সি কোনোবা নিৰাওঁ নিছলাৰ সঁচ । তাৰ দীঘল দুবা বচা সোবৰনি নাই, একুবি আঠ ঠালত্ৰুনিৰে বৰোবলী নাই, বাকিবলৈ চৌৱী ঘৰ নাই, চাল ওপচা গুটি ধানৰ ভঁড়াল নাই, আৰু তাক উপাঙ্গা কৰোতা ৰকৰা নাই, তাৰ ভাতলৈ আশা পলা হুৱীয়া নাই । আৰু কি

নাই ? তাৰ সাজ-পাৰত ধুন নাই, ককালত ছুনি লোটা চুবিয়া নাই, গাত ফিবফিৱীয়া গোলা নাই, শেল সিয়া গুণাকটা চেলেং নাই । আৰু নাই কি ? ভৰিত ইংৰাজী জোতা নাই, লাহৰ ফুল বচা মোৰা নাই । সি ছববা, ৰূপৰ্জল ; সি অঁকৰা, হব পাৰে খোনা, হব পাৰে লেবা আলাগাত্ৰ বা আলাইৰাবৰী, নাইবা কলীয়া । এই ভাবৰ কটকটো কণৰ কণ বৰূপে কৰিকা শব্দ তইব গৰ্জত নিটাল মাৰি লুকাই আছে । শব্দকণক মুখেৰে উজাৰি দিলেই সিহঁত আৰু সিহঁতৰ আলমবা পাঁচনি সৰুসোবিলাক উজাৰ ৰাই ওলাই আহে আৰু শুনোতাৰ কাণত ছুহুবি হি সোমায় । দীঘলে পৰালিয়ে তইব সমান ছুনি । কিন্তু তই সোমায়ত তিতা, ছুনি মিঠা, কাণতো মিঠা, মনতো মিঠা । এই জানিবা তই-ছুনিৰ দীঘ বানি । ইহঁতৰ ওপৰত 'আপুনি' । আপুনি সোমোবা, তাৰ ভিতৰে সাকুৱা । ইয়াৰ পেঁতৰ অনন্ত কোটি ব্ৰহ্মাও বৰে । ব্ৰহ্মাওতকৈও ডাঙৰ, মাহুৰৰ মনে আকৌৰালি নোপোতা ঈশ্বৰবৰবা হুৱীয়া মণিবাম চাহ-মহাবিলাকে ই সামৰিব পাৰে ।

তই, ছুনি আৰু আপুনি, এই শব্দ কেইটাৰ গৰ্জত ইমানবিলাক ভাবৰ বসতি । সেইদেখি ইহঁতক ব্যবহাৰ কৰোঁতে বহুত জ্ঞান আৰু অভিজ্ঞান লাগে । জোৰ-পোত নোপোহাৱকৈ বাবে তাৰে ওপৰত ইহঁতক আবেগ কৰিব নোৱাৰি । জানোচা সৰু নাওত বিতৰ ভবা দিয়া হয়, জানোচা ডাঙৰ নাওত সৰু ভবা হি উৰুৱাকৈ কৰা হয়, জানোচা নিঙৰ মহাতালি ল'বু কৰা হয়, এনেবিলাক আৰ্শেঁৱাহ আশঙ্কাই তই ছুনি বোৰোঁতে আনক ছুৱি দি বৰে । সেইদৰি এজন মাহুৰ আহি ওলালে, কোঁট লগা মনস্তা ওলায় । আলহীজন তই নে তুমি নে আপুনিৰ পাত্ৰ তাৰ থিবাৰ নকৰাটক তাৰ লগত কথা হৰাই নোৱাৰি । যদি সাজকাচত ধুন বা ৰোগত পয়োত্তৰ থাকে, তেনেহলে নিচিহ্নমনে পোনোই আলহীক আপুনি বুলি সোধ কৰিব পাৰি । কিন্তু ধুন বা পয়োত্তৰ সদায় পোন পটিব নহয়, কেতিয়াবা সিহঁতে চকুত বালি মাৰে । সেই নিমিত্তে জয়ধ্বজতে ছুনি বুলিয়েই আলাপ আৰম্ভ কৰা হয় । পাছত কেতিয়াবা ছুনি উৰাউ কবি আপুনি হয়, বা মানি টৈ তইত বয় । আলাপৰ সোতত যদি ওলাই পৰে যে আলাহীগৰাকী এজন বিশ্বয়, তেওঁ বাহেকত চাৰি শ কণ ধৰ্ম্মবা পায়, তেনেহলে ছুনি তেতিয়াই

পলাই পত্রং দিয়ে, আক তাব পীবাভ আপুনিরে আহি ঠাই লয়। কিন্তু যদি আলাহীৰ সাজেইহে সাব, ধন বিত বা বিশ্ব-বাসনাৰ লগত চিনাকি নাই, তেনেহলে তুমিক ঠেই বৈ তই আগ বাঢ়ে। একবামকালি লিখকৰ নিজৰ জীৱনতে এনেকুৱা কথা ৰটিছিল। তাহানিখন কলিকতাত পঢ়া কালত আমাৰ সাজ-পাৰত লাহ ধুনৰ নাটনি নাছিল। কলিকতাত নটক ওলোৱা ধুনেৰে সাজ-কাচ কৰি এদিন আমি এজন আপামৰপৰা যোৱা ডাকবীয়াৰে সৈতে সাক্ষাৎ কৰিবলৈ গৈছিলোঁ। আমি সমুখত বিয় হলতে তেখেতে পোনেনি আপুনি বুলি সজাবধ কৰিলে। পাছত যেতিয়া তুলিলে যে আমি এজন তাৰে কলেজত পঢ়া অসমীয়া লৰা, তেতিয়া তেখেতে সখন্ধ শলাই আমাক তুমি বুলি আলাপ পাতিলে। অৱশেষত ওলাল যে আমি অমুকৰ পুতেক, তেতিয়া তেখেতে উচাল ৰাই উঠি আমাৰ হাতত ধৰি কলে 'অ তই অমুকৰ পুতেক। তোৰ বাপেৰ মোৰ নোওতা-মুউৱা সখি, মই তোৰ ভাইয়েৰ হওঁ। এই কথা তই মোক আগেয়ে নটকছিলি কিয়?' এই দৰে সখন্ধৰ ৰটিৰট উঠা নমা কৰি এজন আপগন্ধকৰ লগত আলাপ কৰিবলৈ উজ্জ্বল হব পাৰে, কিন্তু সোৱাদৰ লগা নহয়। কোনোৱে সেইদেখি তই তুমি একে-বাবে পৰিহাৰ কৰি আলাহী আৰিসেই সাতৰান বৈ পোন প্ৰথমে তাৰ গুৰি গছৰ বিচাৰ পাতে। এই পাতনি আলাপত সৰ্গনামৰ নামো লোৱা নহয়। পিছে যেতিয়া মাথৰ গৰাকীৰ চিনাকী পোৱা যায়, তেতিয়া তই তুমি বা আপুনিৰ কোনটো আগ বঢ়াব লাগে সি আপোনো আপুনি বিৰাং হয়। কৰ্ত্ততে কথাটো যেনে উজ্জ্বল যেন লাগিল, দৰাচলত সি সিমান উজ্জ্বল নহয়। পাতনি আলাপত যদি ওলায় যে আলাহী গৰাকী এজন বাকৰবীয়া বিশ্বয়া, তেন্তে এটা শাৰা সমস্তাৰ উত্তৰ হয়। অলপীয়া ৰূপ পোৱা বিশ্বয়ক আপুনি পদেৰে ভূমিত কৰিবলৈ বৰ টান, সেইদেৰি পোনতে আগগন্ধকৰ দৰ্ম্মহাৰ বুদ্ধ বিচাৰ লোৱা হয়। দৰ্ম্মহাৰ কিমান ৰিনিটল তই, কিমান ৰিনিটল বুদ্ধ বিচাৰ লোৱা হয়। দৰ্ম্মহাৰ কিমান ৰিনিটল তই, কিমান ৰিনিটল বুদ্ধ বিচাৰ লোৱা হয়। দৰ্ম্মহাৰ কিমান ৰিনিটল তই, কিমান ৰিনিটল বুদ্ধ বিচাৰ লোৱা হয়। দৰ্ম্মহাৰ কিমান ৰিনিটল তই, কিমান ৰিনিটল বুদ্ধ বিচাৰ লোৱা হয়।

হাত সৰা যায়। বিশ্বয়াৰ দৰ্ম্মহাৰ বিশ্বয়ে এটা বিশেষ সিদ্ধান্ত হলেও, গোটে-ইটো সমস্তা মনিনুৰ নহয়। সমস্তাৰ কেঁট বহুত। আঁঠুৰবীয়া বিশ্বয়া যদি নীৰ কুলৰ হয়, তেনেহলে থাকেঁ পুত্ৰবি, থাকেঁ আৰ্শেয়াহ। এনেবোৰ আৰ্শেয়াহ কেতিয়া কোন পোৰায়ে ৰঙাই দিব কৰ নোৱাৰে।

তই, তুমি আৰু আপুনি, এই তিনিটা অসমীয়া ভাষাৰ কেৰোণ। ইহঁতে কেওঁ গৰ মোপোঠাকৈ অসমীয়া ভাষাটোক আৰু জাতিটোক বুলি বুলি ৰাৰ দাগিছে। এই সখন্ধে ইংবোৰি তথাৰক শলাগিব লগীয়া। তাত এনে বিশ্বব কেৰোণ বহাৰ পৰা নাই। বোধকৰে। সেইদেখিয়েই ইংবোৰৰ স্মানত বেমেজালিও নাই। এজন ইংবোৰ আলহী, আন এজন ইংবোৰৰ ঘৰলৈ গলে তই, তুমি, আপুনিৰ আৰিয়াখৰি বা অগাৰণা নালাগে। সিবিলাকৰ সৰ্গনাম দৰাচলতেই সৰ্গনাম, তাৰ ব্যৱহাৰত কোনো বাহ-বিচাৰ নাই। সেইদেৰি সিবিলাকৰ আগত চিনাকি দিবলৈ আলাহীয়ে আৰো কৰাকৰপৰা বীৰল বধাৱাণী পৰা নালাগে।

ঔ, এৰা, বাক, ভাল, হয় আৰু হৈছে, এইবিলাক অসমীয়াৰ শলাগনি মাত। ইহঁতৰো ব্যৱহাৰ বিধি আছে। এই বিধি যে নিকেঁট, এনে নহয়, কেঁটত ইহঁতো সৰ্গনামৰ জুৱীয়া। আলাহীৰ সোৱ'বদি ভালকৈ আওবাই নলশে, ইহঁতৰ কোনটোক আগ কৰিবা ঠাৱৰাবলৈ টান হয়। ভাল, হয়, হৈছে, ইহঁত পৰত ডাৰল, গতিকে ইহঁতক পাত্ৰ চাইহে ৰাখিব পাৰি। যদি এই বিধি উন্নয়ন কৰা, তেনেহলে তাৰ ফল হাতে হাতে পাবা। যাৰ ওপ-বত এনে পদ ৰাখিবা, সি একে যোগে ওপৰলৈ উঠাব, আৰু তুমি তলত নপৰিলেও, তাৰ খেলৰ এজন বৈ পৰাৰ আটক নাই। আৰু এনে ব্যক্তিচাৰ শলাগনিত আলহীয়ে সজ্ঞ নহৈ ৰূপমান কৰিবও পাৰে। ভাল, হয়, হৈছে, ইহঁত ওৰ ৰাখৰ শলাগনি হলেও, ইহঁতৰ ভিতৰত কমল নোহোৱা নহয়। হয় আৰু ভাল, এই দুয়ো বুদ্ধচিৰ সন্ধান বুলি গহ কৰে, আৰু 'হৈছেক' বেচুক নি ইহঁতৰ ওপৰত বৈছে। যদি তুমি হয় বা ভাল এৰি হৈছে বুলি আনৰ কথা শলাগা, তেন্তে তোৰাক মাথৰে ইতৰৰ শাৰীত ৰবা। ঔ, এৰা, বাক নামনিৰ শলাগনি, ইহঁতে কথাপি ওখ পীবা নাপায়, যদি দিয়া, সেইটো তোমাৰ নম্বনালিৰ চিন, তাৰ বাবে তুমি লগগীয়া।

সর্গনাম আৰু শলাগনিৰ মাতবিলাক অসমীয়া ভাষাৰ জন্ম-কেবোপ, উলিয়াই খেদি ভাষাটোক নিকেৰুগীয়া কৰিবলৈ টান। কিন্তু ইহঁতৰ অশুণ অপকাৰ কৰিবলৈ উপায় আছে। বোপে পতি দহব আছে, ই শাস্ত্ৰ বচন। উচিত দহবৰ সন্ধান হলে বোপে উচ্ছৃঙ্খলিত কৰিবলৈ এৰি ধোঁ ধায়। গোটেই নিৰ্মূল কৰিব নোৱাৰিলেও, ইহঁতক দোৰাই বাধিবলৈ পুরুমাৰ্গ কৰা যুগুত। ঠুঁ, এৰা, তই, তুমি বৰ মাহুৰে বিকৃত। বিকৃতি ব্যৱহাৰত নম্ৰ হলে উৰি-আ প্ৰণীৰ ওজবৰ হেতু বোপৰে। মস্তালি কৰি বিঃ বিঃ বিকৃতি ব্যৱহাৰ কৰিলেই দৰিত্ৰই কলিঙ্গাত চাট ধায়। সোমল তই তুমিত কেও দুৰ নাপায়। এনে তই, তুমি মবনৰ মাত, সিহঁতবপৰা মোঁ ববপে। কিন্তু মস্তালি বা মইমতালিৰ ভাওনা বি চোক বঢ়াই লৈ তই বা তুমি ব্যৱহাৰ কৰিলে ইতবেও ইতিক্ৰমৰ চেলা পায়। হেঁটা তই মাতৰ থকবামুঠি, ডাঙৰ দোৰ নাপালে এনে মাত মৰা কৰ্মাপি যুগুত নহয়।

গুৱাহাটী। ২৩.১.১৯২২।

ঐশত্যানাপ বৰা।

বাটচৰা।

বিলাতবপৰা ওলোতা, যোৱা ২১ আগষ্ট তাৰিখৰ The Christian Life নামৰ কাৰুভত—“Sankar the Prophet of Assam” নামৰ এটা দীঘলীয়া প্ৰবন্ধ প্ৰকাশ হৈছে। সেই প্ৰবন্ধৰ সাৰবৰণিত লেখিছে:—“Damodar a Brahmin was also a staunch disciple His chief disciples, descendants and himself made many Shatras (monasteries) throughout Assam from Dibrughah (N. E of Assam) to Cooch Behar in Bengal. The religion in each Shatra is more or less Vaishnavism of Chaitanya in Bengal free from the immortality among the latter's followers.”

আধেৰিকাব সত্যপতি উইলচন যথোদয়ে কয় “মই বহুত দিন শিক্ৰকতা কামত থাকি বুদ্ধিৰ পানিহোঁ শেন নতুন জ্ঞান বিস্তাৰ কামত মাহুৰে বিমান হকা-বধা কৰে অইন কোনো কামত নকৰে।”

এই বাব পূজা উপলক্ষে শিবসাগৰ আৰু ডিব্ৰুগৰবৰ তিনচুকীয়া অসমীয়া নাট্যসনামাৰে ‘চক্ৰধ্বজ’ আৰু ‘জয়মতী’ নাটকৰ অভিনয় কৰিছিল। তিনি চুকীয়াত জয়মতী অভিনয়ৰ দিনা বিয়েটব-বৰ মাহুৰেৰে ভনি পৰিছিল, তিক্ৰতাৰ সংখ্যাই বেছি। ইয়াবপৰা বুলি ধায় যে আমাৰ জাতীয় ভাব পাৰ্বে-ভুঁইয়ে বাকলৈ বিয়পিছে। ই এটা শুভ লক্ষণ। জাতীয় মৰৎ চৰিত্ৰৰ চিত্ৰ এই ৰূপে বিমান আমাৰ সনামাৰ আগত দাঙি ধৰিব পানি সিমান আমাৰ মৰল। অইন ২ ঠাইত যি যি জাতীয় নাটকৰ অভিনয় কৰিছিল বা আগলৈ কৰে তাৰ এটা লেখ বাধিব পাবিলে ভাল।

এই বাব ‘আসাম এছচিয়েনৰ’ বহুবেকীয়া অধিবেশন অহা ভিচেনৰ মাহৰ শেষ সপ্তাহত ডিব্ৰুগৰত হব। একে সময়তে জাতীয় মহাসমিতি বহুত বহিব। এই মহাসমিতিৰ সভাপতি মিঃ এচ. পি. সিংহ বাব-এট-গ মনোনীত হৈছে।

সদিয়াৰ উত্তৰ-পছিমৈ প্ৰায় ১৬ মাইলমান হুবত জীমক-নগৰ। তাত শিতপালৰ আৰু জীমকৰ দুটা বৰ ডাঙৰ দুৰ্গ আছে। তাতেই ১৮৭০ চনত চাইটা পুখুৰী আছে বুলি জনা যায়, তাৰে এটা শিবসাগৰৰ প্ৰশাসিক ববপুখুৰীৰ সন্ধান।

শিবসাগৰৰ দুই ঠাইত আৰু কোবহাটৰ কেবাঠাইতো আকাশৰ ছাঁ বাকলৈ পৰিছে। কোবহাটত Agricultural Loan দিছে। এই টকা চৰকাৰৰ কৰ্ণচাৰীৰ বোপে নিদি সভা-সমিতিৰ ধৰাই দিওবাই হে ভাল।

শ্ৰীকথাচৰকাৰী সাকভোলা।

বিদায় ।

(১)

বাঁহী তেত্তে দেবী মই মাগিছো মেলানি,
শেখ হল সুখর সপোন ।
আন্ধার ভাববে আহি আবি পেলালে
শবতর পূনির্দার মোন ॥

(২)

আকাশত ভাহি যায় কত সুব লয়,
বতাহত মিলে কত গান ।
অনন্ত মাঝ গল জয় সঙ্গীত,
নিমাত নীচর হল প্রাণ ॥

(৩)

গবলে অপৌম সিদ্ধ অগাণ অপাব,
বাহু তুলি আহিছে মবণ ;
শেখ হলে মবতত নীচরর বেলা,
অনন্তত অস্তিম শয়ন ॥

(৪)

এই যে সন্ধিয়া বেলা বুবেঁ বুবেঁ বেলি,
দিনেবে বাতিবে সন্মিলন ।
শিখরত মাঝ যোবা সুখর কিবণে
দিয়ে মোক শেষ আবাহন ॥

(৫)

আলমুহা প্রকৃত্তিয়ে অক্ষুট ভাবাবে
নাও মেলি যাবলৈ কর ।
সন্ধিচার সমীচণে বীবে নীবে বই
চেনেহর বাক্ক মোকোলার ॥

(৬)

তোমাব ছবিটি দেবী জয়ন্ত আঁকি
হাঁহিমুখে আহিলো আঁতবি ।
নেবান্ধিবা মবমব হোলোবে দুনাই
অতীতক যোবাঁবে পাববি ॥

(৭)

গছ লতা গিবি শুধা পঞ্চাব বননি,
প্রকৃতিব কোমল কোলাত,
ফুলর পাহিত হাঁহা, আছা তুমি দেবী
সুন্দর পথীব গানত ॥

(৮)

একেটি হবতে বন্ধা তোমাব লগত
একেদবে থাকিব স্দায় ।
প্রতিমাব বিশর্জন জীবনত মোব
আক আঞ্জি প্রেমর বিদায় ॥

“বহু”

“চেলাম বহুস্ত ।”

(মোবহাট সাহিত্য সত্তার শিল্পসমিতির উপলক্ষে পতা বিশেষ
অধিবেশনত পাঠ করা প্রবন্ধ ।)

আমিকালি আমার দেশত সকলো বিষয়র চর্চা হৈছে; যেনে সাহিত্য,
গল্প, পদ্য, শিল্প, বাণিজ্য, কৃষি, চাহ, আভিলাও, বেডেনা, কোমোবা, চেমি,
শিচিবি, এড়ি, মুগা, পাট, পলু, চিকবা, মকুবা, উবহ, ওকনী ইত্যাদি। এনে-

কুৰা বিষয়ৰ সিমান বেছি চৰ্চ্চ হয়—সিমান আমাৰ মনৰ তৰাহুসন্ধান প্ৰয়তি বসন্ততী হয়, সিমান আমাৰ দেশৰ পক্ষে মৰল । আৰু চৰ্চ্চা নকৰি থাকিবাই বা কেনেকৈ ? ইক লৈ চৰ্চ্চা, সিকালে চৰ্চ্চা, ইজনক চৰ্চ্চা, সিন্জনক চৰ্চ্চা, চাৰিওফালে চৰ্চ্চাই ; গতিকে ময়ো যে কিবা এটা চৰ্চ্চা নকৰিম তাৰেই বা কাৰণ কি ? কিন্তু কি বিষয়ে ? যদিও যোব বহু স্ত্ৰী ডাঙ্গৰীয়াসকলে মোক উদগাই দিছিল, বিষয়টো কিন্তু কি তেওঁলোকে কৈ নিদিলে, বোধ কৰোঁ মোৰ বুদ্ধিটো পৰীক্ষা কৰিলে । মই ভাবি গলোঁ বিষয়টো—সৰুশো আলোচনাই হ'ল, কি কৰা যায়, নিৰুপায় হৈ খোটাণি এটাত সোমাই অলপ পৰ ভাবি চায়েই হাঁপিয়ে মোক খুন্দামাৰি ধৰিলে ; কি আপদ । এনেকুৰা ভুল হলে মাথুহে কি বুলিব ? বিষয়টো ওলাই আছে দেখোঁ, তাৰিব মাগিছে কিয় ? বি বিষয় চৰ্চ্চা নকৰিলে আমাৰ ইহকাল পৰকালত পতিত্ৰাণ নাই । যাৰ সৈতে আমাৰ কাৰিক, মানসিক, নৈতিক, আধ্যাত্মিক, সাংঘিক, ভাসমিক, বাৰ্গসিক আৰ্থিক অৰ্থাৎ বৌপিক, বা টাৰিক, আনিক, পাইচিক ইত্যাদি সৰুশো কৰা শুবে শুবে, বেজিয়ে বেজিয়ে, হুতাই হুতাই গঁথা আছে, সেই হেন গুৰুতবতকৈও গুৰুতব অতি গুৰুতব বিষয়টো ধকাত চিন্তা কি ? সেয়ে হৈছে—“চেলাম-বহস্ত” ।

প্ৰথমত :—বহস্ত ভেদৰ আগেয়ে চোৰা বাওত, চেলামৰ মৌলিক তব বা উৎপত্তি কি ? বহস্তে কয়, চেলামটো ফাটা শব্দ । মই কঁও কিয়—ই আমাৰ যত্নতা কৰা । কাৰণ চেলাম—ছলিম, ছলাম,—ছলু গাথুবপবা ওলাইছে । ছলু মানে ফাঁকি িয়া অৰ্থাৎ চেলাম হি তোমাক ছলিম বা ছলাম এই অৰ্থ । ইয়ত মোৰ ভুলও হব পাৰে, অহুগ্ৰহ কৰি সত্যসকলে মোৰ মাৰ্চ্ছনা কৰি শুধবাই দিলে বৰ কৃত্তাৰ্থ মানিম ।

দ্বিতীয়ত :—চেলামৰ তব অহুসন্ধান-বধে বিশেষ প্ৰয়োজন হৈছে তাক নকলেও হব । এই বিষয়ে মোৰ অহুগুৰিয়ে প্ৰস্তাব কৰোঁ যেন অুযোগ্য ছুই চাৰিজন সত্যবে এধনি সত্য গঠিত কৰা হওক । তাৰ নাম হব চেলাম বহস্তভেদী সত্য বা সৰ্গকপ্তকৈ চে, ব, ভে, সত্য । এইটো যদি অসঙ্গত হয় তেহে কোনো অুযোগ্য এজনক এই বিষয় অহুসন্ধান কৰিবলৈ Research scholarship এটা চৰ্চ্কাবপবা মজুৰ কৰাই দিব লাগে ।

তৃতীয়ত :—চেলামৰ বহস্ত নিয়মাৱলী নথকাত বহস্ত বেমেজালি হৈছে । এই বিষয়ে চৰ্চ্কাৰ বাহাদুৰেও যে বিশেষ মনোযোগ দিছে তাকো কব নোৱাৰোঁ । কেবল শিক্ষা-বিভাগত আৰু পুলিচ বিভাগত যি অলপ উহু-কিয়াইছে, সিও বৎসামাত্ৰৰূপে ; তাৰপৰা গুৰুতব তথ অহুসন্ধানৰ অৰ্থে সহায় পোৱা নেযায় । শিক্ষা বিভাগত নিয়ম প্ৰণালী, বেনে,—ধিয় হোৱা, চেলাম এক, হুই, ইত্যাদি । সিও লাহে লাহে অ্ৰপ্ৰচণিত হৈ আহিছে । পুলিচৰ তাতকৈ ৰবটকীয়া আৰু অলপ ভয় লগা ; কাৰণ একাহেবুহুহাৰে খপ কৰি চেলাম সিয়াৰ চেওটো দেখিলে মাৰেই নে কি এনে অহুসন্ধান হয় ।

চেলামৰ প্ৰথা আসামত কিমান দিনবপবা চলি আহিছে, মই ভালকৈ নেজানো । মোৰ বোধে অতীতৰেপবা চেলামৰ স্ৰুতি হৈ অহা নাই, কাৰণ আমি সুলত পঢ়া দিনত কাকো চেলাম-তেলাম দিব নেলাগিছিল । ওপৰবালা অৰ্থাৎ মাষ্টৰক বাটত বেৰিলে চেলাম নিদি উভতিয়েই যাওঁ, বা ছাতিটোৰ ঝাঁৰ দি হশেও যাওঁ বা মন্থলে গুচবৰ বৰ এটাত্তে সোমাই পৰোঁ বা তাতকৈ টানত পবিলে ঠাইতে বহি পৰোঁ । ইয়াবপবাই প্ৰমাণ হৈছে যে চেলামৰ প্ৰথা বহৰ্হিনীয়া নহয় ।

চেলাম কেই প্ৰকাৰব ? নানান ৰবিৰ নামা মত । কোনো পণ্ডিতে কয়—চেলাম ২২ প্ৰকাৰব, কোনোৱে কয় ১৭ প্ৰকাৰব, মই কওঁ ৮ বা ৯ বিষয় বেছি হবই নোৱাৰে । গুণত কেই প্ৰকাৰব দেশ কাল পাৰু চাই ভিন্ ভিন্ কৰি দেখুৱাইছে । আৰু যথাসাধ্য নামকৰণৰো দিহা কৰিছোঁ । কোনো ভুল বা omission হলে আপোনালোকে অহুগ্ৰহ কৰি শুধবাই দিয়ৈ যেন ।

চেলামৰ প্ৰকাৰ :—১ম প্ৰকাৰ—ফটিকা চেলাম—এই বিবিধ চেলাম দিবলৈ নিচেই কম সময় লাগে বুলিয়েই এই নাম দিয়া হৈছে । ইয়াত একো বিশেষ নাই । ইয়াৰ প্ৰায় সমনীয়াৰ ভিতবত ব্যাহাৰ কৰা যায় আৰু ইয়াক দিবলৈকো উজু, লুলকো উজু ।

২য় প্ৰকাৰ—মাননী বা ৰাননী চেলাম—এই চেলাম বৰ বাছনীয়া নহয় । ইয়াক মাঘৰ ২ বা ৩ তাৰিখে হোকাংগাৰে মহাজনসকলে বহতে দি যায়হি ।

৩য় প্র.—থকলা চেলাম। এই চেলাম গাঁবলীয়া বাহুহে এবিয়া কাপোবব তিত্তবপবা। হাত একদাৰ নোৱাৰি থপঞ্জপাই কুৰি দিয়াবপবাই এই নাম হৈছে।

৪র্থ প্র.—হাকিমী চেলাম। এই বিধ ল'ওতাঙ্গনে মুব পৌৰাবও পাবে বা নগলেও বুলি স্বীকাৰ কৰি যাগৈল পাবে। ইয়াৰ মান নাম "টেবেহা চেলাম" অৰ্থাৎ ইয়াক বুলি পাবলৈ প্ৰায় আশা নাই আৰু পালেও টেবেহা পোৱা কৰোঁতে পলম হয়।

৫ম প্র.—চকু পকোৱা চেলাম। ইয়াৰ তথ্যটো উনিৱা কিছু টান। ইয়াত প্ৰায়েই চেলাম ল'ওতাঙ্গনৰ উদ্বিগ্নতা প্ৰকাশ পায় আৰু সোনকালে চেলাম আৱাৰ কৰিবৰ অতিপ্ৰায়ে লও'তাই চকুটো কেবাৰ্কেবিতৈ চাই যায়। সেই কাৰণে ইয়াক চকু পকোৱা বা ভাবুকী চেলাম বোলে।

৬ষ্ঠ প্র.—ছাতি-ভঙ্গা চেলাম। এই চেলাম সদৰ পৰিমাণে চাহ-বাগিচাত ব্যৱহাৰ হয়। কেতিয়াবা ২ নগৰে সমাৰ্ণেও বেণ কাম চাই ইয়াৰ ব্যৱহাৰ দেখিবলৈ পোৱা যায়।

৭ম প্র.—থেহুতিবীয়া, কুঞ্জপ্ৰদৰ্শনী বা আঁকিৰুঙা চেলাম। এই চেলামত ভৰিবপবা মুবলৈকে তেজ সঞ্চালিত হয় বাবে বাহলৈ ভাল হয়। ই বৰ কাৰ্য-কৰী। আপুনি ভালকৈ এই চেলাম দিব পাবিলে আপোনাৰ অতীষ্ট যে সিদ্ধি হয় তাৰ কোনো ভুলেই নাই। এই বাবে ইয়াক কোনোবোৰে ২ স্তিত্তীয়াং বা বাজিমাং চেলামও বুলিব খোজে। মোৰ অল্প বুদ্ধিৰে এইটো সকলোকে recommend কৰিব খোঁজোঁ।

৮ম প্র.—থোজনীয়া চেলাম। এই বিধত অলপ বস্ত্ৰ আছে। এই চেলাম দিলেই বুদ্ধিৰ লাগিব যে দিওতাঙ্গনৰ কিবা কবলৈ বা বুজিবলৈ আছে।

৯ম প্র.—বাঙ্গলিক চেলাম। এই চেলামেই বৈছে অতি উৎকৃষ্ট আৰু চেলাম-অঙ্গত ২ সৰ্বোচ্চস্থান অধিকাৰ কৰিছে। ইয়াত কিন্তু দিওতাঙ্গনৰ সৰু ২ গোসাঁই প্ৰায় স্থানচ্যুত হয়। ইয়াত কাৰিক পৰিভ্ৰম বেনে হয়, মানসিক তাৰতৈক দৰ্শণে হয়। এই চেলামৰ ব্যৱহাৰ বছেবেকত যদিও সবহাৰ নহয় তথাপি যি এবাৰ হয় তাতেই গা পাই যায়গৈ। ইয়াত কিছু

স'জুলিব দৰ্কাৰ, বিশেষকৈ উৰমানৰ। মোৰ Experience বপবা কবলৈ গলে উৰমানৰ যাৰ্থাৰ ব্যৱহাৰ যে অইন ঠাইত হয় পাবে মোৰ বিশ্বাস নহয়, কাৰণ মই এবাৰ এই বকমৰ চেলাম দিবলৈ গৈ দেখিলোঁ যে মোৰ গাটো অৰ্থাৎ যে খামিছে বেনে স'চটকৈ অৰ এটাৰপৰাহে উঠি অৰিছে, আৰু ল'ব-ল'বিতৈ কুখৰন কমালেবে বহিছোঁহে হয় কিও কতা আকৌ নামে। উপায় নেপাই মোৰ বন্ধ এজনৰ পৰামৰ্শত কুখৰন খুই, এচলুপপানী মূত লৈহে ভত নেপাইছোঁ। কোৱা বাহলু, এই অৱস্থা চেলাম দিয়াৰ আগতে হয় আৰু প্ৰায় সকলোৰেই ইয়াৰ স্কুস্তভোগী। অলপ বুদ্ধিৰে কবলৈ গলে নিশকতীয়া বা অলপ-থতুৱাৰ পকে ই বৰ অগ্ৰিয়জনক বা অবাধ্যকৰ। অমলনীয়া বাহুহ কিছুমানে কয় যে এনেবিধৰ চেলাম এটাত এবছৰ আঙ্গু স্টুটে। এই বোব স'চানে মিছা কব নোৱাৰে। কিন্তু ইয়াবপবা এটা ভাল আছে অৰ্থাৎ ই কিছু সময়লৈ ঈৰব-তৰু কৰে, কাৰণ নিজৰ বহুদলীয়া জীৱটি গাঠিত বান্ধি লৈ ঈৰবৰ নাম মনে ২ লপ কৰি যোৱাটো ইয়াৰ সাধাৰ লক্ষণ।

এই গুল চেলামৰ প্ৰধান ২ বিভাগ। ইয়াৰ বাহিৰেও লাগি-সুপা দুই এক চেলাম আছে যেনে থেমলীয়া চেলাম। এইটো চাহ-বাগিচাৰ সুনি-লাইনলৈ গলেই জনি। যেনে "আবে বাহুহ চেলাম"। ইয়াৰ বাহিৰে আছে চাৰ্কটৰ বাম্বৰী চেলাম, হাতী চেলাম ইত্যাদি। এইবিলাকৰ চৰ্কাৰ বিশেষ দৰ্কাৰ নাই।

চেলামৰ বন্ধা নিয়ম প্ৰণালী নথকাত কিছু বেমেজালি ষটিছে। কোন বিধ কিমান কাৰ্যকৰী, কোন বিধত আত্মী কপালত লগাব লাগে, বাহিৰ কালিৰ কেনেকৈ আৰু শুই থাকিলে কেনেকৈ চেলাম দিব লাগে—এই-বিলাকৰ অলপ regulation দৰ্কাৰ। মই এটি গল্প কওঁ। মোৰ এজন বন্ধ এক বিভাগত কাম কৰিছিল। তেওঁ অক্ষয়বীয়া, আৰু বৰ অত্যন্ত কাম কৰা অফিচতে থাকিছিল। তেওঁ প্ৰায়েই দিনত শোবে। এদিন দুৰ্ভাগ্যবশতঃ গাৰ কালি অফিচতে শুই আছে, এনেতে তেওঁৰ প্ৰধান মুৰবী চাহাব আহি অফিচত উপস্থিত হসহি। চাহাবে তেওঁক অফিচত নেদেখি প্ৰস্ত অধিৰ্ণা হৈ তিত্তবলৈ সোমাই গৈ দেখিলে যে বাগুটি শুই আছে। মোৰ বন্ধজনৰ কিন্তু টোপনি ধৰা নাছিল। তেওঁ চাহাবক দেখি

অবিদ্যত অন্ধকারে যেন ভাবি টোপনিব পূবা ভাও জ্ববি চকুট অলপ পিবিক-
পাবাক কবি চাহাবক চাবলৈ ধবিলে । চাহাবে অবশ্বে সকলো বুলি উঠিল
আক অলপব পিছত চাহাব ইটো কোঠালৈ যোৱাব সুকসা পাই বহুজনে
পাঁড়বপবা পটমুটো টানি আনি একাল পিন্ধোভেই, কি আপদ, চাহাব
আহি আকোঁ আগতে বিয় দিলেহি ! মোব বহুজনব কীটবিট বায় বায় ।
কি কবিব উপায় নেপাই চাহাবক চেলাম নিদিগেও বেয়া, ইয়াকৈ ভাবি
এহাতে পটমুঃ টানি ইহাতে যি পাবে চেলাম দিবলৈ আবস্ত কবিলে । কিন্তু
ইয়াতো নিদ্রিত নাই, চাহাবব বং ছুপন হল দেখি নিকপায় হৈ এমুবব
পবা সকলো বিধ চেলাম দি চালে কিন্তু অস্থবিধাত কোনোটো টিক নহল
আক চাহাববো ধনব উপশম নোহোৱা দেখি আকোঁ গিছনাত পৰি মুবে
গায়ে কাপোব লৈ নাক বজাবলৈ ধবিলে । কোবা বাহুগা, মোব বহুজনব
কামত বিধিনিষি ঘটিল আক কিছুদিনলৈ কামবপবা তেওঁ অবসব পালে ।

বহুদিনব নুবত মোব বহুজনেবে সৈতে দেখা হল । তেওঁ আকোঁ কামত
ভক্তি হোৱা তনি মই ৭ব ৭ব পাই সুবিলোঁ—“বহু, কেনেট পু” বহুয়ে কলে—
“চেলাম-মাহায়া”, মই আকোঁ তদিনে—“বেমু-ভিবীয়া নে ?” তেওঁ
ক’লে—“ও” ।

শ্রীবনকান্ত বৰদা । (গোবহাট ।)

আসামত বুৰঞ্জীৰ চৰ্চা ।

আসামত আগেয়ে বুৰঞ্জীৰ চৰ্চা হৈছিল । আসামব আহোম জাতিটোবে
দস্তবযতে বুৰঞ্জীৰ আলোচনা কৰিছিল । ই বাস্তবিকতে অসমীয়াৰ বব
গৌৰৱব বিষয় । (১) “অসমীয়াই সিবিলাকব জাতীয় সহিত্য লৈ গৌৰৱ

(১) “Assamese are justly proud of their national literature. In no
department have they been more successful than in a branch of study in
which India is as a rule curiously deficient. The historical works or Buran-
jis as they are styled in Assam are numerous and voluminous. According to
the custom of the country a knowledge of Buranjis was an indispens-
ible qualification to an Assamese gentleman.” —Grierson.

কবিবব ভাল কাবপ আছে । বুৰঞ্জী সম্পৰ্কত ভাবতবৰ্ণ এখন আটবিতৰূপে
পাহ পবা বেশ ; কিন্তু তাবে এক প্ৰদেশ আগামে এই বিষয়ব শিক্ষাত বিশেষ
উন্নতি দেখাব পৰিছে । আসামব বুৰঞ্জী অলেখ আৰু একো-একোখন
প্ৰখ্যাত প্ৰথ । বেণাগাব মতে, বুৰঞ্জী বিষয়ক অভিজ্ঞতা অসমীয়া ভ্ৰম্ৰলোকব
পক্ষে এটা অপবিহাৰ্য্য গুণ ।” পণ্ডিত গ্ৰিয়েবচন চাহাবব এই মতবপবাই
জানিব পাবি—অসমীয়া জাতিটো বুৰঞ্জীৰ আলোচনাত কিমান আগ
বাঢ়িছিল ।

মুছলমানব আগমনব পূৰ্বে ভাবতবৰ্ণত একেবাৰেই বুৰঞ্জীৰ চৰ্চা নাছিল
বুলিব লাগে । মুছলমানব আগব ভাবতবৰ্ণব কোনো প্ৰশেষবে প্ৰকৃত বুৰঞ্জী
পাবলৈ নাই । আসামব হলে কিন্তু আছে । আসামব দবে কানীৰবো
বুৰঞ্জী আছে । এই বিষয়ত ভাবতব অতি পছিম অংশব লগত অতি পূব
অংশব মিল দেখা যায় । বুৰঞ্জীবিজ্ঞ আহোম জাতিটোবে আসামক বুৰঞ্জী
দিযে । (২) আসামব আহোম জাতিটোব বব প্ৰথব শৌৰঞ্জীক জ্ঞান আছিল
আৰু বুৰঞ্জীৰ চৰ্চা কৰাত আহোমবিলাক অগ্ৰণী আছিল । ‘বুৰঞ্জী’
শব্দটোৱেই আহোম ভাষাব । তাব অৰ্থ হৈছে,—নৰনা কৰা জনোৱাব
ত’বাল ; (বু—নৰনা, বণ—জনোৱা, কী—ত’বাল) । কোচবিলাকবো বুৰঞ্জী
লিখাব নিয়ম আছিল ; কিন্তু কোচ-বুৰঞ্জী অতিবন্নিত । তাবপবা পঁচা-মিছা
বাছি উলিয়া টান ।

বুৰঞ্জী লিখাব প্ৰথা আহোম জাতিটোব অতি পুৰণি কালবেপবা
আছিল । (৩) ৫০৮ খৃষ্টাব্দত আহোমবিলাক বৰ্ণবপবা নামি অৰা সময়বে
বুৰঞ্জী আছে । কিন্তু সেই সময়ব বুৰঞ্জী বব বিশ্বাসযোগ্য নহয় । সেই

(২) “On the other hand, the Ahom conquerors of Assam had a keen
historical sense; * * * They were endowed with the historical
faculty in a very high degree.” —Gait,

(৩) “Some of the Burajis go back to the year 568 A. D. when the
ancestors of the Ahom kings are said to have descended from heaven.
The earlier portions are of course unreliable, and they contain little beyond
lists of names; and it is not until Sukapha became king in 1298 A. D.
that they can be treated as historical records. From that date, however
they are generally very trustworthy.” —Gait.

বুব্বীত নামের তালিকা বহির্বে বিশেষ একো পাবলৈকো নাই। প্রকৃত বুব্বী পোরা ষায় ১২২৮ খৃষ্টাব্দপৰ্য্যায়, —বেতিয়া চুকাফা আহি সৌম্যবত বজা হয়। (৪) পোন-প্রথমতে এই বুব্বীবিলাক আহোম ভাষাতে, পালীপৰ্য্যায় উৎপত্তি হোবা আধবের লিখা হৈছিল। আহোম ভাষা আনবিলাক চান ভাষাভাষা হোবা সৈতে মিলে। কিন্তু আহোমবিলাকে হিন্দুধর্ম গ্রহণ কবাব পাছপৰ্য্যায় বুব্বী লিখাত অসমীয়া ভাষা ব্যবহার কৰা গল।

বুব্বীবিলাক সঁচিপাতত লিখা হৈছিল আৰু বব য়েবে পুৰুষাঙ্কনে বাপেতবপৰ্য্যায় পুস্তকলৈ চলি আহিছিল। তাব পাছত বাৰ্দ্ধক্যব সিহে সৰ্গদেব বাজবত কীৰ্ত্তিচন্দ্র বববকৰ্য্যায় অহুগ্রহত অনেক বুব্বী নষ্ট হল। ভালেমান কাৰ্য্য কবি কীৰ্ত্তিচন্দ্র বববকৰ্য্যায় সৰ্গদেব বব প্রিয়পাত হৈ পবিছিল আৰু তেওঁৰ বাৰ্দ্ধক্যবতাও অনেক বাঢ়িছিল। “এই কথাত ডাঙ্গৰীয়াসকল আৰু আন আন বিষয়াসকল পেটে পেটে অসন্তুষ্ট হৈ উঠিল। এই আপাততে বগোহাইই ডাঙ্গৰীয়াই ‘চকবিফেটা’ নামে এখন বুব্বী উলিয়াই, বকতিয়ালব খব ‘জলমবটা’ বুলি প্রকাশ কৰে। তাচে কীৰ্ত্তিচন্দ্র বববকৰ্য্যায় অপমান বোধ কবি বাৰ্দ্ধক্যাবে যাব ঘবত যি বুব্বী আছিল, সৰুলোবোব খনাই গোটাই লৈ ভালেমান লাগতিয়াল বুব্বী পুৰি ছাই কবিলে। কীৰ্ত্তিচন্দ্র এই কুকৰ্ত্তিব চিন্ময়ৰূপ ভালেমান লাগতিয়াল বুব্বীত চিন মাত্ৰকো পাবলৈ টান হোবাত, আৰ্জি আশ্রয়ত ‘আশ্রয় বুব্বী’ৰ কোনোকোনো ভাগ কিছবস্বীকৃত।” কীৰ্ত্তিচন্দ্র বববকৰ্য্যায় যে বকতিয়ালব খবৰ আছিল, তাক কোবা বাহেলা নাথোনে।

সেইদৰেই অনেক বুব্বী লোপ পালে। সেইদৰেই এই বুব্বীবোবৰ লেখ আৰ্জি বব বেছি নহয়; কিন্তু সেইবুলি একেবাৰে কয়ো নহয়। সেইট চাহাবৰ আশ্রয় বুব্বীৰ পাতনিত বুব্বী সোতবধনব নাম আছে; — ছখন আহোম ভাষাবে লিখা আৰু এগাবধন অসমীয়া ভাষাবে লিখা। তলত সেইবিলাকৰ নাম দিয়া গল।

(৪) “The more recent of these Buranjis are written in Assamese, which was gradually adopted by the Ahoms after their conversion to Hinduism, but the earlier ones are in the old tribal language, which is similar to that of other Shan tribes, and is written in a character derived from the Pali.” — Gait

আহোম ভাষাত।—(১) অতি প্রাচীন কালবৰ্য্যায় আহোমব বাৰ্দ্ধক্যব অন্তলৈকে। এইখন এখন সম্পূৰ্ণ আৰু বহুমুখীয়া বিববনী। (২) অতি প্রাচীন কালবৰ্য্যায় ১৬৬০ খৃষ্টাব্দত মীব-জুন্নাৰ আক্রমণলৈকে। (৩) অতি প্রাচীন কালবৰ্য্যায় ১৬২৫ খৃষ্টাব্দলৈকে। (৪) অতি প্রাচীন কালবৰ্য্যায় ১৭৪৪ খৃষ্টাব্দলৈকে। (৫) অতি প্রাচীন কালবৰ্য্যায় ১৬৮১ খৃষ্টাব্দলৈকে। (৬) অতি প্রাচীন কালবৰ্য্যায় ১৮১০ খৃষ্টাব্দলৈকে। অসমীয়া ভাষাত।—(১) অতি প্রাচীন কালবৰ্য্যায় আহোমব বাৰ্দ্ধক্যব অন্তলৈকে। (২) ১২২৮—অবপৰ্য্যায় ১৬১০ খৃষ্টাব্দলৈকে। (৩) ১২২৮—অবপৰ্য্যায় ১৭১৪ খৃষ্টাব্দলৈকে। (৪) ১৪২৭—অবপৰ্য্যায় ১৭১৪ খৃষ্টাব্দলৈকে। (৫) ১৫২৮—অবপৰ্য্যায় ১৭১৬ খৃষ্টাব্দলৈকে। এইখনত কঙ্গদ্রিগেব বাৰ্দ্ধক্যব ঘটনাবিলাক বিস্তারিতৰূপে বৰ্ণনা হৈছে। (৬) ১৭৮১—অবপৰ্য্যায় ১৭১০ খৃষ্টাব্দলৈকে। (৭) ১৭১০—অবপৰ্য্যায় ১৭৮৬ খৃষ্টাব্দলৈকে। (৮) মীব-জুন্নাৰ শোণোবা কবৰ বিববণ। (৯) মীব-জুন্নাৰ আক্রমণব পাছত মুছলমানব লগত হোবা সঁধক্ৰব বিববণ। (১০) মোহাম্মদীয়াৰ বিববণ। (১১) সোতব শক্তিকাব আশ্রয়ত ভূ-বিববণ।

এই তালিকাবৰ্য্যায় আনিব পাৰি যে, কোনো ঘটনা বা কোনো বজাব বাৰ্দ্ধক্যব বৰ্ণনা কবিও বেলেগে বুব্বী লিখা হৈছিল। হোবা-ছোবটিক শক্তিক আৰু বচব লেখেবেও বেলেগে বেলেগে বুব্বী আছিল। সেইট চাহাবে প্রধান প্রধান বুব্বী কেইখনব নাম লিখি গৈছে নাথোনে। গতিকে এই কেইখনব বাহিৰেও আৰু অনেক বুব্বী বিচাৰিলে পোবা যাব পাৰে।

(৫) সেইট চাহাবে লিখিছে যে, এই বুব্বীবোব ইখনে সিখনে খুব মিলে; আৰু যতে এই বুব্বীবোব মুছলমান লিখা বিববণে সৈতে বিজাবৰ স্মৃতিয়া হয়, ততে বব বঢ়িয়াকৈ বেণ্ড ষায়। কালেই এই বুব্বী-বোবৰ কথা যে ষাটি আৰু সঁচা, তাত অকণো সন্দেহ নাই।

শ্রীলক্ষ্মীনাথ কুকন।

(৫) “The historicity of these Buranjis is proved not only by the way in which they support each other, but also by the confirmation which is afforded by the narratives of Muhammadan writers, wherever these are available for comparison.” — Gait.

কবি-প্রাণ ।

কবির অন্তরখনি আলহুতা অতি,
 তুমি তাত নিমিষা ষাতন,
 কবির প্রাণের কথা বুঝিবা কি তুমি,
 তোমার যে উপকরা মন ?
 চিক্‌মিক্‌ তলি দেখা নিজরার ঘবে
 নিতে জানা কবির হৃদয়,
 আবেগের কথা তাত উবি উবি হুবে,
 নাই শোক—অশান্তির ভয় ।

৩৫ তাত্ত্বিক জ্ঞানগর্ভা, নেচাপিতা কাব
 তোমার সি তুর্কজাল লই,
 কবির অন্তরখনি পুণ্য তপোবন,
 যুক্তিহীন ভকতি-মালয় ।
 গাণহীন কাঠ হাঁহি, বিক্রমের চট
 —প্রতিধ্বনি সংকীর্ণ প্রাণের,—
 পক্ষ সূব-দুবণিতে, নিমিষা বিধিনি
 প্রেমভরা কবির অন্তর ।

কবির হৃদয় বেবি সুলিছে এখনি
 বিতোপন অগন্ধ সুলনি,
 তার প্রতি গছে সুলে দিম গই ঢালি
 সাতোখন তীব্রের পানী ।
 তুমি যদি চাপা কাব, কুম্ভ কানন
 চোরা মাঝে ল'র পবি যায়,
 তোমার চকুত আছে মরণের বাণ,
 উশাহত বিধিনি অপায় ।

তুমি য'ত আছা সি যৈ যোজনর পথ
 তারপবা জনি পোবা টান,
 কবির প্রাণত ধকা নিরুঞ্জ বন
 শতযুধী বিহঙ্গর গান ।
 তুমি যদি চাপা কাব, তোমার ভয়ত
 বিহঙ্গই এবি কুম্ভন,
 তোমার চবণধ্বনি মৃত্যুর প্রহরী
 তনা মাঝে জীবন্তে মরণ !

কাবর নিলামর গিবি-হিয়া ভেদি
 চোর' সউ নিজবা ওলায়,
 কবির প্রাণেরি বয় কুলকুল হুবে
 অন্তরহীন প্রেমগীতি গাই ।
 যদিও নিজবা তান বিখ বিয়পিছে,
 তুমি তাক শুনিবা কিমতে ?—
 তোমার কাণত বাল্লে ভীষণ বাদিনি
 দশানব হমুনীয়া স'তে !

তুমি থাকি নিলগতে, তোমার কাবণে
 নাই ঠাই কবি-কাননত,
 —তুমি পাণী, আবেগের সোণালী কিরণ
 নিম্নলিঙ্কে তোমার প্রাণত ।
 তুমি যদি চাপা কাব, কবির হৃদয়
 পুশহীন মকতুমি হ'ব,
 তবপূব আবেগের প্রেমের সুলনি
 বৈবাগ্যর মধাসিদ্ধ ব'ব !

এতিয়া কবির প্রাণ স্বর্ণ প্রভামর,
 সন্দোহের মলিনতা নাই,
 তোমার পবন পালে লুকায় জেউতি,
 হিয়া হ'ব খাতনার ঠাই,

অস্তিম্বৰ আভাগত কান্দিব আতমা,—

ছাবধাৰ দেহা-প্ৰাণ-মন,

প্ৰলয়ৰ পয়োৰিত বুবিব সিদিন

হৃৎপতে তৰুণ তপন !

(Tennyson-অৰ আভাগ লৈ)

শ্ৰীহৰ্ষ্যকুমাৰ ভূঞা ।

পোৱা কিতাপ ।

ফুলনি । শ্ৰীপদ্মদৰ চলিহা বি, এ, প্ৰণীত । প্ৰকাশক শ্ৰীলোহিতচন্দ্ৰ ভূঞা । বেচ তিনি অনা । এইখন সুন্দৰকৈ ছপাকৰা কবিতাৰ কিতাপ ইয়াৰ অনেক কবিতা আগেয়ে বাঁহীত ওলাইছিল । কবিতাবোৰ আমাৰ ভাল লাগিছিল ।

বেলি-ফুল ।

বেলিৰ মিচিকি হাঁহি পাই বেলি-ফুল

কোমল ডেউকাখনি মেৰুে;

ধুনীয়া হৃৎখনি পাৰি আপ যাব খোজে

মিচিকি হাঁহিটি মাৰ গলে ।

সুধিলে "আবেলি কিয় আপ যাব তই,"

জানিছিলে বস্তুবা কি তোৰ ;

"আকাশত তৰা-ফুল ফুলিব বাতিত,

দিন-তৰা মই তিব্বিৰ ৷"

শ্ৰীবালেশ্বৰনাথ বৰুৱা ।